

ПБ6 371

506045379

COBISS ©

раду 9. септембра 1923.

СПОМЕНИЦА

О

ПРИВРЕДНИКОВОЈ ДВАДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦИ

1897. — 1923.

ПРИВРЕДНИК СТОЈИ
ПОД ВИСОКИМ ПОКРОВИТЕЉСТВОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА НАШЕГ КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ПРИВРЕДНИК
ОСНОВАН ЈЕ 10./23. СЕПТЕМБРА 1897.

Привредникова најбоља адреса: ПРИВРЕДНИК — БЕОГРАД.

Највеће је добротинство спремати и оспособљавати ваљане људе, особито омладину, за рад, дати, наћи, збринути им поштена рада и зараде и заштићавати њихове интересе. Тиме си од сиромашна човека уједно створио ваљаног посленика и напредна човека, а од најширих слојева користан свет. То велико начело поставио је Привредник као свој први и главни задатак, да као српска установа унапређује свој српски народ, своју српску омладину.

ID=72499207

T. B. 6
371

Лука Теловић
БЕОГРАД

У Београду 9. септембра 1923.
БЕОГРАД

СПОМЕНИЦА

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Б. 45379

ПРИВРЕДНИКОВОЈ ДВАДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦИ

1897.—1923.

ПРИВРЕДНИК СТОЈИ
ПОД ВИСОКИМ ПОКРОВИТЕЉСТВОМ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА НАШЕГ КРАЉА
АЛЕКСАНДРА I

ПРИВРЕДНИК
ОСНОВАН ЈЕ 10./23. СЕПТЕМБРА 1897.

Привредникова најбоља адреса: ПРИВРЕДНИК — БЕОГРАД.

Највеће је добротинство спремати и оспособљавати ваљане људе, особито омладину, за рад, дати, наћи, збринути им поштена рада и зараде и заштићавати њихове интересе. Тиме си уједно створио ваљаног посленика и напредна човека, а од најширих слојева користан свет.

ГЕОМЕТРИЈА

1877—1923.

БЕОГРАД, 1923.

ШТАМПARIЈА „ЗАШТИТА“, СТУДЕНИЧКА 62.

ДОБРО НАМ ДОШЛИ

мили гости наши, изблиза и из даљина, и са свију страна и из свију крајева данас тако простране државе наше, ви помагачи наши на великом народном послу, на подизању народа нашег привредно и просветно, који сте се сакупили данас на значајну прославу двадесетпетогодишњег рада вашег Привредника. Да ви Привредник и његово заузимање нисте пригрлили свом душом својом и да му нисте од свег срца помагали у раду, колико је год ко могао, не би он могао развити своје заузимање до толиког успеха, у чему лежи подлога велике будућности народа нашег. Зато је успех Привредников и ваш успех и ваша слава, а у сјају имена српског лежи и ваше задовољство и ваша награда за уложени труд око рада на томе.

Слава буди и вечан помен свима покојним добротворима, приложницима, повереницима и другим помагачима Привредниковог заузимања, а живот и здравље свима живима и добра воља на истрајан рад око подизања народа нашег привредно и просветно, што ће рећи око стварања велике и сјајне будућности наше.

**ПРОГРАМ ПРОСЛАВЕ
ПРИВРЕДНИКОВЕ 25-ТОГОДИШЊИЦЕ**

9. и 10. септембра 1923. год. у Београду

Деветог септембра у недељу :

У 9 часова пре подне скуп свију учесника у Саборној цркви.

Парастос Привредниковим покојним добротворима, члановима, повереницима и изгинулим питомцима.

У 10 часова пре подне:

Формирање поворке од цркве до угла улица Краља Петра и Кнез Михаилове овим редом:

Соколи на коњима.

Коњичка музика.

Заставе свију друштава која учествују на прослави.

Соколи: подмладак и чланови у униформи.

Певачка друштва (Београдско, Обилић, Станковић).

Представници: Трговачке Академије, Учительског и Професорског Удружења, Женске Занатске и Радничке Школе, Савез Земљорадничких Задруга, Трговачка и Занатска друштва и коморе, Савез Индустијалаца.

Женска друштва.

Музика Краљеве Гарде.

Одбор за прославу.

Привредникови питомци: шегрти, помоћници и самостални господари.

Управа Привредникова.

Београдска Трговачка Омладина у целини.

Народ.

Поворка се креће: улицама Краља Петра, Кнез-Михаиловом, Краљ-Милановом, Кнез-Милошевом до Народне Скупштине.

Распоред гостију у згради Скупштине.

У 11 часова пре подне:

Прослава двадесетпетогодишњице у Народној Скупштини ул. Милоша Великог.

Председник одбора за прославу отвара прославу.

Председник Друштва „Привредник“ г. Тоша Мијаиловић поздравља госте.

Г. Влад. Матијевић говори о раду Привредника.

Говор Председника Академије Наука.

Говор Министра Трговине.

Доношење закључка збора.

Говор Привредниковог питомца г. Јове Црљенице, трговца у Београду.

Завршни говор г. Мил. Митровића, председника Савеза трг. и зан. омладина, с апелом на омладину.

У 1¹/₂ час после подне:

Свечани банкет (за позване).

У 3 часа после подне:

Састанак свију Привредникових питомца, сад већ самосталних господара, у Народној Скупштини.

У 4 часа после подне:

Народно весеље у Кошутњаку: музике, гуслар Перуновић, соколске вежбе и лоптачке утакмице.

У 8 часова у вече:

Представе у оба Позоришта.

Десетог септембра:

Излет лађом низ Дунав. Полазак лађе са пристаништа у 7 часова.

Повратак истог дана у Београд.

Напомена за госте са стране.

Путовање у пола цене.

Посетиоци купују на полазној станици целу карту која им важи и за повратак. Зато се та карта не сме предавати при изласку са станице паробродске или железничке, него је сачувати и потврдити у бироу за дочек гостију, који се налази на железничкој станици са видно исписаним натписом, где ће гости добити сва потребна обавештења: о стану, значки и програму прославе.

Повластица важи од 6. до 12. септембра.

Ради свега потребног треба се обраћати, а нарочито ради осигурања стана треба се одмах пријавити Приређивачком Одбору, Студеничка 62 са назначењем колико особа долазе.

Приређивачки Одбор
за прославу 25 годишњице

Привредника
Д-р Кујунџић
председник.

ЧИТУЉА ПРИВРЕДНИКОВИХ ДОБРОТВОРА

„Наши стари цареваше,
Цареваше па и преминуше,
Задужбине разне оставише,
Да их народ по њима спомиње
Док је света и докле је века
Док је сунца и док је месеца“.

Привредников Патронат сећа се својих покојних другова и Привредникових добротвора и одржава им сваке године, на дан Привредникова оснивања 10/23 септембра, свечани парастос у знак захвалности за њихов рад који су посветили Привреднику. И ова прослава двадесетпетогодишњице почиње поменом ових заслужних покојника.

Фундатори:

Исидор Добровић из Дарувара
Кристина Добровић из Дарувара
Лазар Дунђерски из Новог Сада
Јован Ђуричић Биорац из Руме
Васо Радосављевић из Томашевца
Михаило витез Зубовић из Загреба
Вељко Вилић из Загреба

Добротвори:

Јефта Антоновић из Н. Градишке
 Јарослав Бајлони из Београда
 Мита Бељин из Панчева
 Љубосава Бачић из Јасеновца
 Марија Влатковић из Карловца
 Еуфемија Велисављевић из Загреба
 Коста Вучковић из Митровице
 Емил Деметровић из Загреба
 Евген Думча из Сентандрије
 Петар Гаћеша из Брезова Поља
 Ђорђе М. Ђорђевић из Загреба
 Васо Јакшић из Дервенте
 Марија Јакшић из Дервенте
 Божо Јерић из Коренице
 Данка Јовановић из В. Кикинде
 Лазар Јованчић из Беча
 Даница Коњовић из Суботице
 Сима Милутиновић из Руме
 Милка Мишчевић из Ловинца
 Милева Станковић из Суботице
 Живојин Шашић из Сурдука

Оснивачи:

Катарина Брадић из Лепавине
 Миле Дракулић из Загреба
 Ленка Крњајска из Баје
 Станко Милић из Загреба
 Ђорђе Митровић из Загреба
 Јелена Поповић из Загреба

Јованка Поповић из Загреба
 Константин Стојић из Беча

Доживотни чланови:

Ана Антоновић из Н. Градишке
 Влајко Антонијевић из Чачка
 Јованка Алексић из Панчева
 Лукијан Богдановић из Карловаца
 Јово Билић из Имотског
 Серафим Винчић из Ман. Кувеждина
 Јелисавета Вукашиновић из Осека
 Милорад Драшковић из Београда
 Саво Н. Ђуришић из Руме
 Никола Ђуришић из Руме
 Мита Ђорић из Београда
 Тошо Илић из Вуковара
 Стева Илић из Футога
 Михаило Иванчевић из Загреба
 Милан Јанковић из Београда
 Каменко Јовановић из Панчева
 Паја Јовановић из Панчева
 Љубомир Крсмановић из Београда
 Петра Крсмановић из Београда
 Аћим Крбавац из Загреба
 Миша Крестић из Беле Цркве
 Милош Ланцош из Новог Сада
 Милош Летић из Темишвара
 Милева Летић из Темишвара
 Ђока Лађевић из Карловца
 Д-р Влахо Матијевић из Дубровника
 Давид Миланковић из Загреба

Милева пл. Милекић из Ветова
 Павле Михајловић из Д. Ковиља
 Марија Михајловић из Д. Ковиља
 Давид Миланковић из Загреба
 Јован Миланковић из Даља
 Петар Николић из Загреба
 Софија Николић из Осека
 Никола Николић из Дервенте
 Лаза Николић из Вел. Кикинде
 Обрад Прица из Загреба
 Јоца Поповић из Загреба
 Јован Ј. Поповић из Митровице
 Благоје Р. Поповић из Београда
 Урош Рацковић из Дарде
 Јулијана Рацковић из Дарде
 Буро Рашета из Осека
 Милија М. Ристић из Ђуприје
 Ђока Ристивојевић из Јарка
 Ангелина Станковић из Карловца
 Јован Ђ. Стојадиновић из В. Градишта
 Ђорђе Стојадиновић из В. Градишта
 Никола Томић из Беловара
 Дмитар Таталовић из Огулина
 Милан Труља из Госпића
 Никола Фуфић из Травника.

За живота светлили су Привредникови добротвори мудрим радом и животом, а после смрти светле им ето имена осветљујући омладини пут у животу, да и она види и зна, како ваља живети и радити. Зато ће се имена њихова помињати с колена на колена, и успомену на њих предаваће век веку, докле тече сунца и месеца, докле траје Српства и света.

ДВАДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦА ПРИВРЕДНИКОВА РАДА

(1897.—1923.)

Што је некад било

И сама Пешта с Будимом пре неких сто година била је у српским рукама, а већ да не говоримо о другим крајевима по некадашњој Аустрији и Угарској. Толико су Срби били силни бројем и именом. По тим крајевима у српским рукама била је и земља, и занати, и трговина. О томе је трага остало и данас, где су данас горе по Маџарској пусте српске цркве, јер су ту некад живеле врло богате српске породице трговачке, па су изумрле. Српски крајеви под Аустријом онда су у истини били само српски. Али стари крвник Србинов, лукава Аустрија, није ишла за тим да појачава српски народ, него му је ишла о глави, и зато је по крајевима српским насељавала сваку веру противну српској. По српским крајевима међу српским селима насељавала је туђинце од сваке руке, само да би Србе одвојила једне од других. Ти туђинци бечкој влади били су десна рука у слабљењу и потискивању Срба. Откако су, Срби су били крви јуначке, и лукави Беч умео је то да употреби у своју корист. Тако је он у Срба развијао дух јунаштва једино своје користи ради, а друго да им скрене пажњу с других послова, којима се људи богате и подижу. Тако су Срби корисне послове занемаривали, а на некорисне се одавали.

Доба незгодних прилика по Србина

Већ ко не би то знао, од колике је важности саобраћај за привредни напредак једнога народа. Што су путеви бољи, то је саобраћај живљи, размена робе бржа, те отуда пружена и могућност, да се производња убрза и појача. А што је производња већа и потрошња бржа, то је и капиталима дата већа могућност, да се нагло умножавају, што ће рећи, да се привреда претвара у све веће богатство. Уз такво богатство снажно се развијају све гране просвећености народне. Али Аустрија гледала је да омете, да се у народу српском привреда подиже на корист српску, стога је она желела да градове по српским крајевима освоји туђинцима насељеницима. Туђинцима из белог света све власти су аустријске ишле на руку, да се утисну међу Србе и да се ту подижу на штету српску. Како се то раније радило по Војводини, ено јаснога примера у ономе што је рађено по Босни пред нашим очима. Најпоследње је дотле дошло, да су железнице и добри путеви били од штете Србину, јер је онда на тој страни опасан туђинац већма наваљивао и Србе разбијао и привредно слабио. Као што се види, што је друге народе, који су живели у слободи и под својим властима, подизало, то је Србе упропашћивало. По српским крајевима градови су били напуњени непријатељима српским, који су одатле ширили туђ језик и туђу просвећеност, а потискивали српски језик и српску просвећеност. Српска земља и српска мишица одржавала је туђу злотворску госпоштину, туђу школу, туђу књигу, једном речи подизала је туђу просвећеност. Нај-

после да Србин остане свој, да се не одроди, једино му је остало да се повуче у гору за вуцима.

Некада су по градовима по Угарској Срби господарили као трговци и занатлије. То казује да су у тим пословима Срби били окретнији од туђинаца. Али друге половине прошлога века са севера нагрнуше Јевреји, на свету први мајстори у трговању и прометању. Што су Срби на бојном пољу, то су Јевреји у трговању. И они постадоше бечкој политици десна рука у слабљењу и потискивању нашега народа. У том привредном слабљењу, да не би наш народ слабио и у народној свести својој, школовани Срби распаљивали су му свест, износећи му у песми, у причи и у говору сјајну прошлост, да би га загрејали за рад на стварању тако сјајне будућности. О томе се много говорило, али се радило није. Најпосле Срби по Војводини, школујући се по маџарским школама, и нису се могли на друго што угледати, него на оно, што је радила маџарска интелигенција. На свету нигде се не живи више уз вино, уз музику и у наздрављу, него што то живе и данас Маџари. У Маџара сав је живот у весељу и политичкој теревенци. Са њих је та болест после прешла и на нашу интелигенцију у Војводини. Уз свирку распаљивало се родољубље, уз чашу претило се народном злотвору, а крај свега тога земље је из године у годину све мање било у нашим рукама, и по градовима нашим из дана у дан све је мање бивало Срба трговаца и занатлија, а све више туђинаца. И сам Нови Сад, проглашен за Атину српску, претворио се био у туђ град, и место сложног рада на привредном подизању нашега народа, овладало беше највеће ра-

стројство на политичком пољу. Срби су се били међу собом толико поцепали, да су једни друге злотворски гонили, што је ишло на корист Бечу и Пешти.

Доба прогледања

Из најбогатијих и најнапреднијих крајева наших народ се наш стао расељавати, уступајући то боље место туђинцу дошљаку. Ни сама интелигенција наша није више налазила услова за живот међу својим народом, него се растурила по свету. Ко је год срца имао за свој народ и његову будућност почео је очајавати, гледајући како по тим, некада чисто српским, крајевима наш народ иде поуздано у пропаст. И стало се о томе писати и стали су се истраживати узроци пропадања нашега народа, али до правога лека није се дошло. И кад је већ било догорело до ноката да се мислило, да већ не може горе бити, онда је од запада стала да пуца зора, која је наговештавала нове дане и бољу судбу народу нашем. На тој страни појавише се људи с новим програмом, с обзиром, да реч замени дело. У то поче да свиће пред очима, поче да се прогледа и да се види, да се од старога начина живљења и рада пропада, него да ваља отпочети живети новим животом, животом трезвеним, испуњеним напредним радом, паметном штедњом и мудрим привређивањем. Веселе без рада води плачу, а рад уз весело срце води напретку и сјајној будућности. А да уз рад буде весело срце, ваља стећи уметности у раду. Корак по корак идући за тим мислима, најпоследје долази се до тога, да се у животу не може напредовати, док човек није до

уметности спреман за какав посао, и докле он није навикнут, да мудро употреби трошак свој, како ће му од зараде увек претицати. Али ко ће спремати омладину за такав живот напредан? Како се то ради, то је показало Друштво „Привредник“.

Пред оснивањем Друштва „Привредник“

Видели смо какве су биле жалосне прилике нашега народа и привредне и друштвене по свима крајевима аустријским, по којима је живео јадни Србин. Уз то ваља додати још и то, да је у незнању Србин сам снажно помагао злотвору своме да га упропашћује и уништи. Што год би уштедео од новца, немајући својих, Србин је смештао у туђе новчане заводе, одакле је злотвор узимао тај капитал, раздавао га Србима на камату до бездушности велику, тиме их упропашћавао и имања им онда откупљивао у бесцење. То је једно што се имало на уму, кад се решавало, с којег краја ваља отпочети рад на подизању нашега народа са сваке стране, а друго је што се тај рад није могао отпочети без великог капитала, и ето тога ради решило се, да се прво оснује Српска Банка у најзгоднијем месту за рад, која има једном руком да прикупи све уштеђене српске капитале у руке српског народа, а другом руком те капитале да развеје по српском народу, да би се ту покретала и снажила свака врста рада и привређивања, те да би тако српски народ дошао до снаге и моћи, и себи осигурао трајну и сјајну будућност. И кад је Српска Банка основана у Загребу, она је одмах затим постала матица, од које се изродиле и друге народне установе за унапређење народа нашег. Ратар чини

основу на којој почивају занати и трговине, а на њима горе наука и уметност. Без снажне основе не могу напредовати ни занати, ни трговина, ни наука ни уметност. Да би се помогло унапређењу наших ратара у сваком погледу, основан је *Савез са свима својим Земљорадничким Задругама*, а да би се унапредиле у нас и све гране заната и трговине, а тиме да би се унапредили градови и у њима свака врста просвећености, основан је „*Привредник*“. Те установе роје се даље у нове, подижући наш народ привредно и просветно и спремајући га да се прослави на пољу рада и сваке просвећености онако, као што се прославио на бојном пољу.

Значај и рад „Привредника“

И крај сметње за време светског рата Привредник је до сада из свију крајева наших и на више од 60 разних заната сместио на 13.000 и више питомаца. Нарочито се имало на уму, да се омладина у првome реду спреми за оне послове, који су за наш народ од преке потребе. Највише 5.500 питомаца из Горњо-Карловачког су владичанства, 2.800 питомаца из Херцег-Босне, 2.000 питомаца из Пакрачког владичанства, 900 питомаца из Србије, 700 питомаца из Срема, 500 питомаца из Војводине (из бивше Угарске), 500 питомаца из Далмације, 150 питомаца из Црне Горе, 250 девојчица и т. д. Привреднику дошло је из Србије од 1904 до 1908 год. 600 ђачића а 1908 год. забранила је Загребачка влада Привреднику сваки саобраћај са Србијом и Црном Гором. Онда је Београдска Трговачка Омладина, споразумно и уз прикривену помоћ Привредника, продужила тај рад до светског рата. Да светски

рат није прекинуо рад, питомаца би било куд и камо више. Од тих питомаца до сада отворили су самосталне радње њих 3—4.000 и више у 700 места. У толико места већ до сада толико хиљада њих учитељују своје народу у напредном раду и напредном вођењу куће, једном речи у привређивању. То су све нове напредне породице, које ће своју децу и без стипендије извести на пут куд и камо боље, те ће народ тако доћи не само до интелигенције много спремније него и до самосталније, која неће бити осуђена да се мучи и тавори по државној служби, него ће и без тога моћи независно радити на просвећивању свога народа било речју, било књигом, било уметничким делима ма које гране. Толико је хиљада Привредникових питомаца већ до сада извучено из запуштености, где би остали забачени и изгубљени, а овако су данас то угледне породице, себи на срећу, а свему народу нашем од неоцењене користи. И сама књига наша има данас толико читалаца више. Као што се види, сем свега другог, Привредник ствара погодно земљиште, да се у нашем народу може развити књижевност и уметност до самог савршенства. Који су народи у привређивању први, ти су и у књижевности, и у уметности а Привредник помаже да се омладина спреми за такво привређивање. Снажно грађанство, какво Привредник спрема, озго од интелигенције прима просвећеност, па је онда даље предаје доле народу. Иначе без те везе сама просвећеност не може да се спушта озго од интелигенције доле у народ. Даљим постојаним и крепким радом око Привредниковог заузимања, кад се наш средњи ред људи подигне толико, да наши

градови буду у истини у нашим рукама, онда ће у највишим школама бити много десетина хиљада наших младих људи, који ће се и без стипендија темељно спремати у својим струкама, од којих ће после искакати ученици првог реда, да шире славу нашем имену по свему широком свету.

Привредник у Београду

(Раш и пресељење Привредникове централе у Београд)

Привредник је основан — као и остале српске привредне централе — за крајеве у бившој Аустрији у Загребу. Зато у Загребу, јер онде о добру Српства оног краја — где живи 700.000 православних Срба — нико није водио рачуна. Зато тамо, јер се у оно доба затекао онде већи број згодних, складних Срба, од којих нико није квариио већ су сви помагали. Велики је број тога ваљаног света помро или се међутим раселио из Загреба, па како и два и три дана хода од Загреба нема нигде српског села, а Срби немају онде никад — па ни сад — мира, то је Привредник крајем 1922 пренео своју централу у Београд, јер је сад ту најпотребнији, јер му је у Београду право место. Такав посао не подноси трзавице и непријатељства, већ захтева мир сталан, непомућен, рад, развитак и напредак. Срби у Загребу нису никад имали мира. И сад није боље. Или су их пљачкали и сваки час имање им упропашћавали, или их је загребачка влада на све начине прогањала. Измишљане су и заметане су разне лажне денунцијације, „велеиздајнички“ процеси, хапшени су силни невини најбољи људи, трунули су годинама ни криви ни дужни по тамницама, никад мира, нити краја. Сви знамо како је било а

нарочито Привреднику, а особито на дан објаве рата Србији и за време светскога рата, па ето и сад. Поред неописане и ненакнадиве штете обустављено је, прекинуто, поремећено је Привреднику све. Да нису душмани Српства побеђени, Привредник не би никад више оживео, а после победе наше морало се тако рећи све изнова обнављати. Сад је опет све у старом реду. Разуме се, да иначе остаје све по старом, а нарочито све филијале, пододбори, повереништва и остале везе, оне се продужују и шире сад тек.

Привредник требао је одмах после рата прећи у Београд, али то није могло бити јер није имао стана.

Друштво за васпитање и заштиту деце у Београду, које постоји од 1879 год. и чији се рад допуњује са Привредниковим, примило је и склонило је Привредник најпредусретљивије и бесплатно у свој дом (Студеничка улица 62), док Привредник не буде имао у Београду свој стални централни дом, за све своје потребе, да удеси све, да могне ширити своју централу у Београду како треба.

Сад се развија и шири сав рад из нашег правог средишта, из наше престонице, из Београда, на све стране наше државе.

После рата, а особито од кад је Привредникова централа премештена у Београд, долази из Србије и из нових јужних крајева Србије све више деце, дошло их је после рата па до сад око 400. Ове 1923 године, до краја године, сместићемо сигурно 1000 шегртића.

Кад се рашчуло да је Привредник у Београду,

основао се у Београду одмах одбор Ужичана, коме је задатак да изведе што више малих Ужичана до Привредника. Већ се виде успеси, кренуло се Ужице а биће и други. И Врањанци и Пироћанци, а и други, неће да заостају. У Скопљу има нарочити одбор који обавештава и покреће своје Вардарско подручје,* а и Косовски одбор — председник Др. Костић, очни лекар у Београду — хоће да се користи Привредником и за Косовски крај. То жели и Привредник, то јест Привредник ставља се свима местима и свима заузимаљивим Србима и Српкињама из свију крајева на расположење и услугу, а у циљу да се изведу и издигну сваке године из свију крајева и из свију школа што више одабраних способних ђачића од 12 до 13 година, све што ваља.

Свима крајевима, а особито новим јужним, вардарским крајевима Србије, мора се посветити највећа пажња како би се отуда извело до Привредника што више шегртића, јер смо свуда заостали са правим модерним стручним занатством, а у јужној Србији — у Вардарском подручју — збила се премнога сиротиња по варошима а и иначе заостао је свет у свему. Кад дође амо у наше крајеве, очисти и поправи уједно и језик у људи, цивилизује их. — Тај свет тамо створен је за те послове, вредан је, бистар, прометљив, штедљив, само му треба помоћи да се дотури до Привредника, а амо збринуто и удешено је све како треба. Кад буде

* Пролетос посетило је Привредник 60 учитеља из тих вардарских крајева. Ту им је показано, протумачено све; упућени су, знају све, па сад шаљу и из тих крајева своје ђаке Привреднику.

Привредник имао више средстава, моћи ће у опште и више учинити и за образовање и усавршавање и младих помоћника, да млади помоћници одлазе ради усавршавања у свет, где је која струка, најусавршенија ит.д.

Кога нанесе пут и ма какав посао у Београд, нека дође до Привредника (Студеничка улица 62) да се обавести о свему тачно. То је најбоље, а међутим нека затраже — нарочито заузимљиви учитељи и учитељице — од Привредника картом упутства за препоручивање својих ђака, па ће добити увек одмах што треба, што затраже.

Омладина о мешовитим браковима. — На све стране видимо наше разне мученике, како су — безазлени, поводљиви, немарни — упали у мешовите бракове, и у друге невоље. Зато је српска омладина закључила 5. маја 1912. године, на свом збору у Осеку:

„**Који се Србин не ожени Српкињом, већ туђинком, тај не мисли и не жели, богме, да буде у својој породици, да буде у својој најсвојскијој унутрашњости Србин, да чува и одржава своје народне особине.** Таким људима, који немају и не могу имати чисто српског смисла, не треба поверавати опште чисто народне интересе. Од туђинке не може се ни очекивати ни захтевати, а не може, богме, ни бити, да загрева своју децу српском љубави, српским поносом, српским особинама, јер ни она сама не познаје, не осећа, не цени то, него своје, нама и нашем бићу туђе.“

Видећи зле последице и велику несрећу и срамоту која произлази за нас из мешовитих бракова, и Српска Трговачка Омладина у Руми прихватила је на свом збору, одржаном 3 марта 1920 године овај исти закључак од речи до речи и прогласила га обавезним за себе и за све другове своје, за младе Србе свију привредних, а тако исто и свију осталих струка и позива.

ВИСОКИ ПОКРОВИТЕЉ ПРИВРЕДНИКА Њ. ВЕЛИЧАНСТВО НАШ КРАЉ

Убрзо после пресељења Привредника у Београд посетило је Његово Величанство Краљ Александар I 31. децембра 1922. године први пут Привредник. Врло задовољан са Привредниковим досадањим радом и са успесима примио се наш Краљ високог покровитељства Привредника, а тај својеручно писани акт доносимо овде (стр. 24 и 25) префотографисан вечите успомене ради.

О посети Његовог Величанства нашег Краља код Привредника, забележио је београдски лист „Полишика“ у свом броју од 6. јануара 1923. год. ове подашке:

„Аустрија је радила, као што је познато, систематски и успешно на истребљењу наше нације. По варошима потисла је Србе готово сасвим, а из многих села и читавих некад српских крајева нестало је чак и Срба ратара, особито из плодних крајева Војводине. Где нас нису сасвим сузбили, ту су нас преполовили. Осим Кикинде у свима варошима у мањини смо, а у средини чисто српских крајева вароши су сасвим туђе, па разуме се и непријатељске.

И кад је било најгрђе, онда се тргоше под конач прошлог столећа наши напредни Срби при-

вредници преко Саве и Дунава. А са њима прискочило је и прихватило ту борбу убрзо и све Српство. Почело се на све стране живо, смишљено и успешно радити на привредном окупљању, обнови и напретку српског племена у Аустро-Угарској и Босни. „Привредник“ и његови људи предњачили су и убрзо се око њега окупило 10.000 чланова и повереника, који су заиста сарађивали и борили се за привредни и народни опстанак.

За непуних 30 година тога рада основано је по варошима сто педесет, што великих што мањих, чисто српских банака и штедионица, а у 400 до 500 села основане и добро вођене су чисто Српске Земљорадничке Задруге, у које су се окупљали и где су се снажили и подизали српски ратари. Хиљаде и хиљаде бивших сиромаха Срба, бескућника, ратара, туђинских надничара без куће и кућишта, и без своје мотике, данас су врло напредни и богати домаћини. Кренуло се једном речи све како треба, а ко се крене људски напред, тога не задржа и не заустави нико више.

Осим тога збринуо је „Привредник“ од 1897. године до светског рата преко десет хиљада, а до сада преко 13.000 ђачића као шегрчића од 60 разних привредних струка и послова. Разуме се, да је за време рата обустављен сваки српски, а нарочито „Привредников“ рад, а кињењу и прогонима не беше ни краја ни конца. Од 1904. до 1908. године збринуо је „Привредник“ и из Србије 600 ђачића, а из Црне Горе 150. Али године 1908. забрањена му је свака веза са српским краљевинама.

Сада је по општој жељи најмеродавнијих кругова премештена „Привредникова“ централа у нашу

Н
Товарищу Сталинскому,
Списано Председно Друштва "Предмет".

Београд.

Са задовољством се срмисама
откровеним ентка "Предметка."
Било би ми мило, кад би се у овој
мојој одмци видело не само признање
дварацке делатности "Предметка",
него и уверење да ће друштвени рад
у будућности ићи неким напредним
путем с још већим полетом.

Београд,
12. III - 1925.

Петровић

престоницу, у Београд, јер је сад после рата амо најнужнији тај рад. Разуме се, да све остало остаје по старом, све филијале, сви пододбори, повере- ништва „Привредника“ продужују као и досад, али је централа у Београду, где је било раније за- брањено „Привреднику“.

Хиљаде и хиљаде „Привредникових“ старијих питомаца данас су већ врло корисни, напредни, угледни, самостални господари и домаћини својих породица у 700 места целе наше државе. А кад је Краљ чуо да међу „Привредниковим“ питомцима има већ и неколико стотина милионара и да у Београду има већ 70 „Привредникових“ питомаца, на- предних самосталних господара, онда је Краљ осло- вио неке наше младе Београђане г. г. Браћу Са- виће, г. Ђоновића и т. д., пруживши им и руку.

Краљ се уједно уписао власторучно у „При- вредникову“ златну књигу, — споменицу добро- творних чланова Привредниковог Патроната, вечите успомене ради.

*

И тако се вечито прогоњени и узнемиравани „Привредник“ склонио данас на своје право, мирно и сигурно место у Београд, где је одмах по свом пресељењу почашћен посетама нашег Краља, разних министара, достојанственика и најугледнијих Срба и Српкиња — пријатеља тога рада. Препоручује се свакоме ко жели наш напредак, да оде до „При- вредника“ (Студеничка ул. бр. 62), где ће упознати ту јединствену корисну установу, где ради у пет шест великих соба десетак сталних, стручних чи- новника за тај посао на збрињавању, спремању

и издизању наше омладине из свију крајева и слојева.

Тек кад човек види „Привредник“, тек онда осети како је нужно, корисно и од неописане вредности, да се сви крајеви и слојеви користе „Привредниковим“ одличним уредбама, то јест да сваке године, треба одабирати и „Привреднику“ препоручивати све добре, способне Србе ђачиће од 12—13 година, јер „Привредник“ прима увек све што ваља, што је способно и сигурно.

„Привредник“ каже свагда: Ко је богат, тај ће лако збринути своју децу, али што ћемо са онима који нису богати, где има више деце, или где се у опште тешко живи?

Све што није збринуто, али је ваљано, способно, сигурно, све то треба сваке године препоручивати „Привреднику“, јер кога „Привредник“ прими као свога питомца на своју бригу, о томе не треба даље брижити ни трошити, нека се само свако држи свога посла, свога реда, свога Привредника.

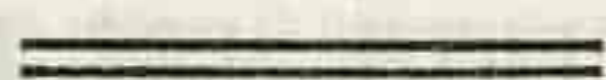
Ради даљих упустава о слању ваљаних — способних ђачића на занате треба се увек обратити на адресу: „Привредник“, Београд, Студеничка улица 62.“

* * *

Овај извештај донео је лист „Политика“ 6 јануара 1923. Ми препоручујемо горњи извештај нарочитој пажњи, јер је у њему казано у мало речи све, а од главног и најупућенијег „Привредниковог“ трудбеника и старатеља.

Главно је 1.) да се увек одабирају и „Привреднику“ препоручују из свију крајева сви ваљани

способни Срби ђачићи од 12 до 13 година; 2.) да је сваки Србин и Српкиња, ко икако може, у најмању руку стални члан и помагач „Привредника“ (Најмања чланарина сада је 25 динара годишње). Ти чланови добивају уједно и лист „Привредник“ стално и бесплатно, прате, знају увек све што треба знати свако, ко жели добро и напредак наших најширих кругова.

Привреда и партизанство (политика). На почетку српског за другарског рада, док се свет још није упутио, мислило се, да задругарство треба или да може служити и политичким партијама. Зато је на другом конгресу Српских Земљорадничких Задруга 29 априла (11 маја) 1899 године закључено једнодушно;

„Земљорадничке Задруге су привредна удружења, која иду искључиво за привредним унапређењем српскога народа, стога се оне не смеју мешати у питања дневне политике, а сваки задругар може у границама закона изван задруге радити онако, како он мисли да је најбоље, то јест према његовом знању и уверењу.“

Исто то важи — као што је познато — и за Привредник, који је као општа народна установа, остао од увек и остаће увек ван сваког партизанства.

ПРИВРЕДНИКОВ ПАТРОНАТ

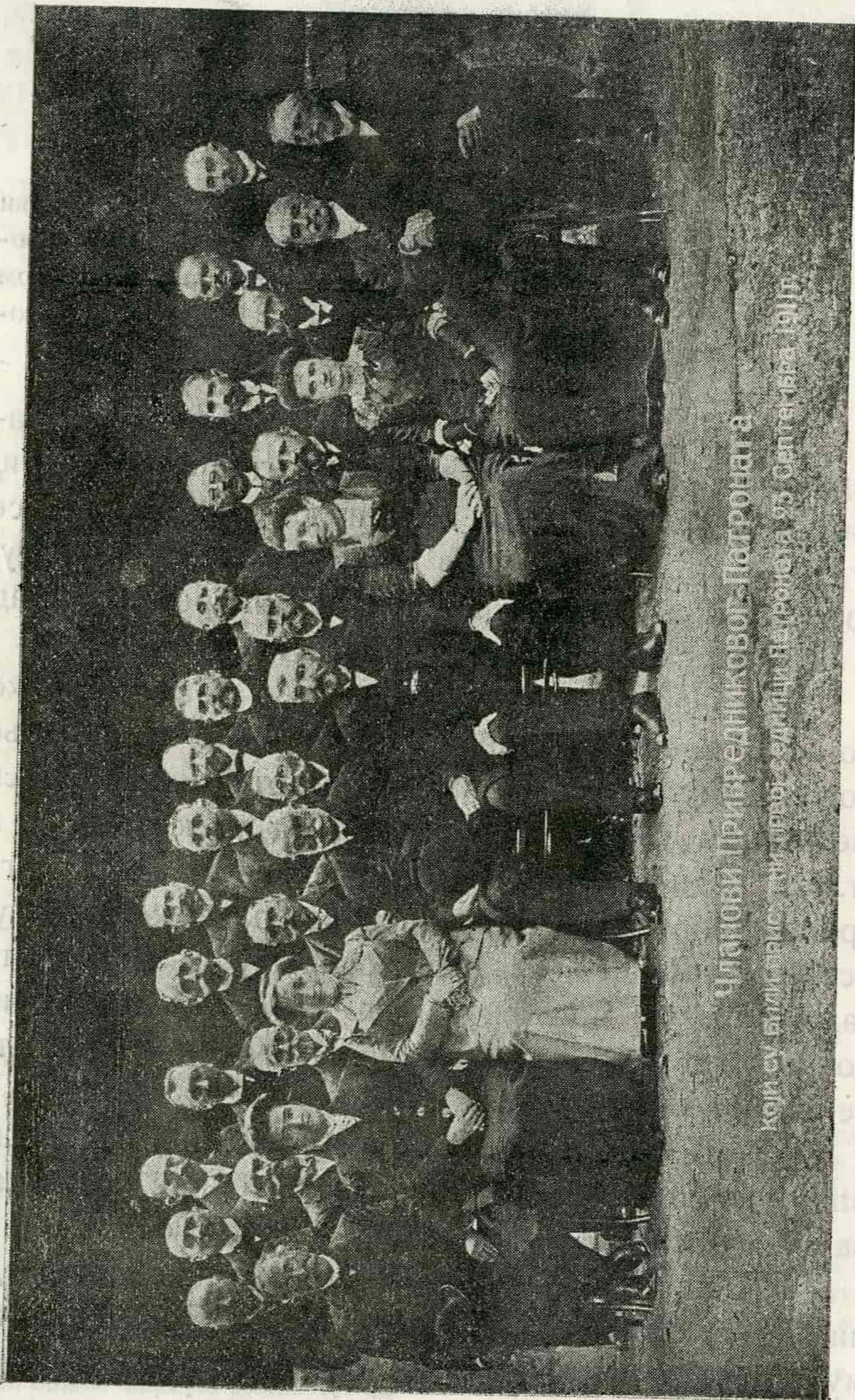
„Благо томе ко довијек живи
Имао се рашта и родити“, а до-
век живи ко добротворством
успомену на себе преда наро-
ду своме.

Разуме се да се од Привредникове мале чланарине не могу покривати ни сви ситнији трошкови, као што је храна за децу ит.д., куд ли да се отуда и тиме да̂ замаха тако великом покрету, организацији и раду као што је Привредников рад и са тиме скопчани, данас прескупи, трошкови.

Зато помаже Привредник и у томе свако ко може и преко чланарине, како ко већ најбоље може. Сви ти па и најмањи добротворни приноси шегртском фонду објављују се од увек реда а и угледа ради и у листу „Привреднику.“ Осим тога прави пријатељи Привредникова рада који могу, особито који су без деце, оснивају и за живота задужбине — придржавајући себи обично доживотно уживање прихода својих задужбина, требало не требало.

Само тако моћи ће се овај велики и преважни опште народни покрет и посао што пре усавршавати, добити прави и потпуни замах.

Оснивањем разних задужбина код Привредника у ту сврху, са којима управља Привредников мудри Патронат, по смишљеном и утврђеном плану:

Чланови Приредничког-Патронага
који су били у месту Приредничког-Патронага 03. Септембра 1911.

и програму, доћи ће се до пуног и правог т. ј. до великог циља — до потпуног привредног препорода наших најширих кругова и до правог привредног напретка па и снаге нашег домаћег народа и наше државе.

Да би се могло све то провађати доследно, стално и сигурно, да знаду и будући оснивачи задужбина, да је код Привредника све потпуно осигурано, да ће се увек све одредбе свију задужбина извршивати вечито тачно и до ситница, у ту сврху треба нарочита установа, која даје безуветно и потпуно јамство у сваком погледу, да не може и неће никад ма каквим случајем налетети ма ко, или ма каква агитација па да се поремети главна ствар, као што тога има на пример у одборима, где има свако реч, па и непозвани, незгодни наметљивци и т. д.

Та установа, то јамство постоји код Привредника од 1911 год. Те године 10/23. септембра састали су се — као што је познато — тадањи Привредникови добротворни чланови, па су то питање расправили, пречистили и стално утврдили. Онда је Привредник имао 45 добротворних чланова (сад их има 129). Они су онда основали Патронат Привредникових фондова као врховну установу, која ће вечито управљати задужбинама Привредникових добротвора, а по нарочитом правилнику где је све предвиђено и устањено. Тај Патронат не бира, не попуњује, не руши се лармом, надвикивањем, изборима, већ се попуњује стално сам из реда живих Привредникових добротвора, дакле из реда Срба и Српкиња који схваћају, цене, воле и помажу истински Привредников рад, и који су већ за живота учинили задужбину или веће добротворне приносе

за Привредникове сврхе, за унапређивање ваљане српске Привредникове омладине. Та почасти доживотна је, ту нема дакле — као што рекосмо — узбуђивања, насртања, вике или галаме избора, потиштивања или наметања, већ скуп, заједница Привредникових добротвора управља тихо, мирно, смишљено, договорно задужбинама које су основали они сами, њихови пријатељи, и пријатељи Привредниковог рада, као што су и они сами.

Добročинства чини само благородан свет; ко даје тај мора имати, а ко има тај зна како се тече и како се чува и како се управља. Заједница таквих сталожених, умудрених и родољубивих добротвора, Срба и Српкиња, сачињавају дакле Привредников Патронат. У скупу таквих људи превлађује увек оно што је најмудрије и најбоље — разуме се. Зато тече и успева Привредников рад увек мирно, сигурно, стално. Већег и бољег јемства нити има, нити га може бити, јер колико су Привредникови успеси сјајнији, толико се шири и тај круг. Сад 1923 године има у Привредниковом Патронату већ 129 добротворних чланова, а још више ће бити кад прирасте и сазри, кад дођу на ред и кад стану на пуну снагу и Привредникови многобројни одлични млади људи, који се у својим струкама и пословима по свету још усавршавају! Привредникови млади људи, већ сад су — као што је познато — на све стране, главни сарадници, помагачи, повереници и стубови свога Привредника. Сад предњаче и заузимају се успешно за све Привредникове послове, свако у свом подручју и домашају. Сад има у Привредниковом Патронату већ 33 Привредникових најбољих младих људи — самосталних на-

предних господара, а ко ће данас сутра боље од тих одабраних људи, који су, као што рекосмо, већ сад прави Привредникови апостоли и заштитници наше млађе и најмлађе браће Привредника. Њих ће још боље него нас загревати Привредникова велика мисао; они ће још боље продужити, а много их је — сваки дан све више, јер увек притичу нова млада поколења. Лако ће бити онда кад се, рецимо, и данашњи млади шегртићи буду као стари, напредни и угледни господари — на хиљаде њих — окупљали, као добротворни чланови око свога Привредника и његовог смишљеног Патроната.

Главно је да дотле, да сад радимо и постигавамо што се не може и не сме одлагати, већ се мора што пре, што брже и што боље свршавати. Стога на окуп, помажите т. ј. помажимо сад свичестити Срби и Српкиње који цене ово. Нека помогне и помаже свако ко у чему може. Биће посла увек и те каквог и онима и после нас. Колико пре и боље ми урадимо своје, толико пре доћи ће на ред и индустрија и т. д. Једном речи: Морамо сви помагати, морамо спремати нашу омладину за све послове, па да могу наши ваљани домаћи, стручни синови од посла свршавати у нашој држави све послове наше од најситнијег, па до највећег, најкрупнијег. Онда нас неће морати хранити и одевати незнани туђинци дошљаци, као што је сад. Они данас место нас раде наше послове у нашој кући.

Ми се ругамо турским пеливанима, а колико је у нас боље? Туђинци ране и одевају нас, особито по варошима. Они нам граде куће, они ору данас по нашим најплоднијим крајевима нашу не-

кадашњу дедовину. Они мељу по својим млиновима наше жито, они нам месе и продају хлеб, израђују, доносе и продају нам и остало што нам треба и не треба. Они се богате од нас и међу нама, зарађују, згрћу и односе наше паре, школују своју децу која нам онда господаре, јер су интеллигентни, богати, моћни и т.д. Ко уме па ради, тај је сит и одевен и задовољан. Они место нас врше наше послове, па према томе они — разуме се — место нас и жваћу, али не за нас већ за себе. — Они живе у обиљу, богате се и шире у нашој земљи на нашу штету још више и горе него пре, а ми?

Ми жандаримо, пандуришемо, јадни, бедни, ми пландујемо гладни, одрпани, ми се ломимо по несрећној Америци, а разна господа наша, изгледају, ишчекују из туђинске руке мито, продају, издају, понижавају себе, па и нашу нацију и државу.

Не може се рећи да смо ми толикс криви, да нећемо људски, да не ваљамо, али ми не знамо. Не умемо радити 1000 и више послова који нам требају сваки дан, јер их нисмо учили па не знамо. Ради се дакле о томе да се те чудне, неприродне, смешне, жалосне и срамотне прилике поправе, да се заостало пропуштено исправи и пристигне и то што пре и што боље. Морамо макар наш млади свет учити и научити свим тим пословима који нам требају сваки дан, морамо спрематити своје да нам не морају долазити туђинци да раде и да они жваћу место нас. Обавештавајмо и упућујмо дакле сваком приликом све наше најшире кругове и по селима и по варошима, и по буџачићима и свуд, а особито оне који нису богати — колика је срећа за наше способне ваљане ђачиће, кад их Привредник прими за своје

питомце. Одабирајмо и препоручујмо, једном речи, Привреднику увек све ваљане, способне Србе ђачиће — макар и најсиромашнији били — а Привредник их спрема, свршава све остало бадава и како треба.

Ето, о томе брине се, то ради и шири Привредник, његов Патронат и сви заслужни повереници, сарадници и корисни Срби и Српкиње из свију крајева, који су се окупили око те наше централне установе, где је та ствар удешена за нас као што треба, и да не може бити боље. Ето, тако изведено и издигнуто је до сад, као што је опште познато, 13.000 и више одабраних младих људи из свију крајева и разних будачића наших, а од сад морамо још боље и све боље. Зато сам се уписао и ја и многи други Срби и Српкиње у Патронат, а треба да се упише свако ко може и ко схвата у опште домашај и корист тога рада за нашу нацију, за нашу државу, и за људство. А и онај ко има своје деце, и ко не може основати фондације, тај нека се заузима, да препоручи и преда Привреднику сваке године што више ваљаних ђачића питомаца. То може сваки писмен, нека затражи само од Привредника нужна упутства — јер прва тачка Привредниковог програма гласи:

„Највеће је добротворство даши, наћи, намакнути, збринути ваљаном човеку поштена рада и зараде. Први и највећи добротвори одредили су, у вези са својим задужбинама, да Привредник мора остати вечито установа православних Срба и да служи искључиво њиховим привредним интересима, а првенствено намештању, издизању и унапређивању српске привредне омладине.

И ја сам се издигао из сиротиње, врло тешко, јер онда није било никога, никаква упута или заузимања, никакве уредбе, никаквог ослона, а сад је ваљаној омладини поред Привредника лако, удешено је све. Спремајмо дакле ваљане ђачиће за Привредник, правимо од сиротиње стручне и напредне тецикуће, напредни корисни свет, па ће онда и они помагати Привредник у свему, па и материјално, а после осниваће и они задужбине и т. д. Уједно препоручујем и овом приликом мојим и Привредниковим пријатељима и свакоме ко жели напредак нашег народа нека помаже Привредниково заузимање, а ко може нека оснује код Привредника задужбину.

Сви око нас имају већ одавно своје занатлиство па и индустрију своју, туђинци удесили су то, имају то своје и овде међу нама, а где су нама Србима наше стручне, спремне, модерне занатлије, а о другоме и да не говоримо. Касно смо то увидели, али сад се и у нас отпочело како треба. Зато се морамо у раду журити. Ми стари морамо помагати, а ко нема своје деце тај мора основати код Привредника своје задужбине, а ти, омладино, ради, ради и штеди, моли се Богу и слушај старије, љуби свој занат, буди вредна, штедна и мудра. После кад будете напредни самостални господари, онда ћете и ви са нама, као помагачи и одменици, на вама остаће све па и наш Привредник.

Привредник добио је 1907 године дар — има свој дом у Загребу, где је било све збринуто и удешено према томе нарочитом послу. То треба сад у Београду још више да се удеси: поред канцеларија, архива, школа, сале, читаонице, и конак, и

храну и купање и т. д. за омладину. Ја велим и препоручујем: треба да саставимо и у Београду Привредников дом одмах после прославе. Нека се заузму за то сва места, сви крајеви, па да видимо што можемо.

Лазар Бачић,

Привредников повереник и члан
Привредниковог Патроната.

*

Господар Лазар Бачић, врло напредан трговац у Јасеновцу, послао је Привреднику из свога малог места 104 ђачића шегртића (он каже свагда да ће и они бити будући велики добротвори свога Привредника), а како је г. Бачић без деце, поклонио је 1920 године своју велику кућу у Загребу — Бериславићева ул. 4 и 100.000 динара-обвезница државног зајма. Разуме се да је себи и својој госпођи придржао право доживотног уживања прихода своје задужбине — требало, не требало. Уједно је одредио између осталог од речи до речи:

„Привредник су основали у своје време тадањи највиђенији Срби и Српкиње са сврхом, да се том установом издиже и унапређује запостављена српска привредна омладина православне вере. Наш опште љубљени пријатељ господар Исидор Добровић, велики добротвор а први и доживотни председник Привредника, уветовао је 1911. год. у вези са својом задужбином, да Привредник мора вечито остати установа православних Срба, и да служи увек искључиво њиховим привредним интересима, а Главна Скупштина Привредника, одржана 13. (25) децембра 1913. г., прихватила је — као што је познато по жељи тада, још живог, господара Добровића — горње увете као за

вечита времена обавезне за Привредник. И ја сам обећао господару Добровићу да ћу респектовати то његово наређење, а и сличне одредбе других добротвора оног доба, па зато наређујем и са своје стране, да Привредник мора остати вечито установа православних Срба и да служи искључиво њиховим привредним интересима, а првенствено намештању у шегрте и унапређивању српске привредне омладине православне вере.

Како је Привредников рад отпочео 10/23. септембра 1897 године, то се за вечиту успомену на тај значајни дан сваке године скупљају сви живи чланови Патроната у заједничку седницу, где се решавају сва главна начелна питања, а управа и пословодство управља се онда тачно према томе. Уједно одржи се парастос за све покојне добротворе. После седнице ручају пријатељи заједно, разговоре и радују се напретку. Привредник добио је, као што и г. Бачић истиче, 1907 године у Загребу, Прерадовићева улица 18, лепу двоспратну кућу на поклон, имао је дакле свој дом, а у њему све своје како треба, па и своје свечане сале које су биле украшене величаним сликама живих и покојних добротвора. Први и доживотни председник господар Добровић купио је у Загребу нарочиту аркаду за Привредникове добротворе. У тој аркади поред Добровића још су и ови Привредникови покојни добротвори:

Мајор Михаило Зубовић, Станко Милић, Ђорђе Митровић, Вељко Вилић, Пуковник Ђорђе М. Ђорђевић, Љубосава Ј. Бачић, Еуфемија Велисављевић, Сима Лазаревић, Обрад Прица.

Привредников Патронат основали су

10/23. септембра 1911. ови наши тадањи познати и
угледни Срби и Српкиње:

- Г. Лазар Бачић, Јасеновац
- Г. Јоцо Бачић, Јасеновац
- Г. Дане Владетић, Митровица
- Г. Марија Владетић, Митровица
- Г. Петар Влатковић, Карловац
- Г. Ђорђе Велисављевић, Загреб
- Г. Сима Гомирац, Огулин
- Г. Лазар Дунђерски, Нови Сад
- Г. Исидор Добровић, Загреб
- Г. Михаило Иванчевић, Загреб
- Г. Ђорђе Јагнић, Пакрац
- Г. Божо Јерић, Кореница
- Г. Др Михаило Јовановић, Загреб
- Г. Каменко Јовановић, Панчево
- Г. Пајо Јовановић, Панчево
- Г. Стево Калембер, Кореница
- Г. Лазар Лађевић, Загреб
- Г. Марија Лађевић, Загреб
- Г. Владимир Матијевић, Загреб
- Г. Паулина Матијевић, Загреб
- Г. Давид Миланковић, Загреб
- Г. Светозар Милинов, Загреб
- Г. Стево Опачић, Беловар
- Г. Коста Панић, Сомбор
- Г. Никола Петровић, Ст. Пазова
- Г. Никола Ј. Поповић, Митровица
- Г. Марија Радосављевић, Панчево
- Г. Др Раденко Станковић, Загреб
- Г. Никола Томић, Беловар
- Г. Никола Ђук, Загреб

Према томе било је онда у Патронату 45 живих добротворних чланова, а сад 1922 год. имаде у Патронату 129 добротворних доживотних чланова, а међу њима има до сад 33 Привредникова питомца, сада већ врло напредни самостални господари.

* * *

Садању највишу Управу Привредника — Привредников Патронат — сачињавају ови добротворни чланови Привредника.

ЧЛАНОВИ ПРИВРЕДНИКОВА ПАТРОНАТА

(9. августа 1923.)

**Његово Величанство Краљ Александар,
Високи Покровитељ Привредника.**

**Високопреосвећени Госп. Др. Георгије Летић,
В. Кикинда.**

**Високопреосвећени Госп. Иларион Зеремски,
владика Горњокарловачки — Плашки.**

Г. Алексић Милутин, Панчево

Г. Антонијевић Милка Р., Београд

Г. Аршинов Павле, Загреб

Г. Аршинов, Јелена Загреб

Г. Баришић Милан Др., Загреб

Г. Бачић Јоца, Јасеновац

Г. Бачић Лазар, Јасеновац,

Г. Бекић Перо, Двор

Г. Бижић Петар, Београд

Г. Богданић Ђуро, Београд

Г. Божић Никола, Загреб

Г. Брадић Методије, јеромонах Ман. Лепавина

- Г. Бокшан Милош Др., Нови Сад.
 Г. Васиљевић Васа, Сарајево
 Г. Велисављевић Ђорђе, Загреб
 Г. Велисављевић Меланија, Загреб
 Г. Вељковић Димитрије, Велес
 Г. Вишњић Раде, Гор. Дубраве
 Г. Владетић Дане, Митровица
 Г. Владетић Марија, Митровица
 Г. Влатковић Петар, Карловац
 Г. Војновић Паја, Београд
 Г. Војводић Стеван, Загреб
 Г. Вулетић Марко, Београд
 Г. Вуњак Ђуро, Загреб
 Г. Вурдеља Илија, Загреб
 Г. Вурдеља Милош, Загреб
 Г. Вученовић Паја, Вуковар
 Г. Вучковић Катица, Митровица
 Г. Гаћеша Марија, Брезово Поље
 Г. Грчић Драгутин др., Шид
 Г. Гомирац Симо, Загреб
 Г. Грујић Вића, Рума
 Г. Дракулић Илија, Загреб
 Г. Добровић Милан, Дарувар
 Г. Додић Коста, Сомбор
 Г. Дмитровић Раде Steubenville
 Г. Дабић Душан из Борова, сад Youngstown
 Г. Дучић Илија, Загреб
 Г. Думча Петронела, Сентандрија
 Г. Дунђерски Геден Др., Нови Сад
 Г. Ђајић Божо, Сарајево
 Г. Ђорђевић Криста, Београд
 Г. Ђуричић-Биорац Ленка, Рума
 Г. Ђурић Ђорђе Д-р, Београд
 Г. Ђурић Никола, Вуковар

- Г. Ђурић Арса, Избиште
 Г. Ђурђевић Исидор, Сарајево
 Г. Жигић Ђока, Рума
 Г. Зечевић Секула, Београд
 Г. Ивковић Ђорђе Др., Загреб
 Г. Ивковић Персида, Загреб
 Г. Ивошевић Катица, Винковци
 Г. Ивошевић Милић М., Стара Пазова
 Г. Илић Влада К., Београд
 Г. Јагнић Ђорђе, Пакрац
 Г. Јагнић Анка, Пакрац
 Г. Јовановић Михаило Др., Загреб
 Г. Јовановић Паја, Беч
 Г. Јовановић Глигорије, Ст. Пазова
 Г. Јовановић Марија К., Панчево
 Г. Јовановић Светислав, Беч
 Г. Јојкић Илија иижињер, Београд
 Г. Калембер Стеван С., Кореница
 Г. Кангрга Коста, Госпић
 Г. Капамација Стево, Беч
 Г. Капамација Ангелина, Беч
 Г. Карамата Стеван, Београд
 Г. Кекић Лазар, Загреб
 Г. Кочовић Дим. Д., Сарајево
 Г. Ковачевић Бранко, East Joungstown
 Г. Косовац Тодор, Сарајево
 Г. Кукић Миле, Steubenwille
 Г. Купрешанин Бранко, Загреб
 Г. Куртеш Милош, Суботица
 Г. Лалић Миладин, Сента
 Г. Лађевић Лазар, Загреб
 Г. Лађевић Марија, Загреб
 Г. Лађевић Бранко, Загреб
 Г. Лађевић Софија, Загреб

- Г. Лукић Илија, Загреб
 Г. Марин Никола, Беловар
 Г. Маричић Стеван, Загреб
 Г. Манојловић Јован Др., Суботица
 Г. Марковић Милан, Загреб
 Г. Мартиновић Милош, Грабовац
 Г. Матијевић Владимир, Београд
 Г. Матијевић Паулина, Београд
 Г. Мацура Димитрије, Скопље
 Г. Милинов Светозар, Загреб
 Г. Милићевић Мила, Загреб
 Г. Мијаиловић Тоша, Београд
 Г. Михајловић Алекса, Београд
 Г. Михајловић Душан, Београд
 Г. Милановић Миле, Огулин
 Г. Мићић Марко, Инђија
 Г. Михајловић Емил, Доњи Ковиљ
 Г. Миличевић Ђуро, Ловинац
 Г. Моравац Ристо, Београд
 Г. Опачић Стево, Загреб
 Г. Панић Коста, Сомбор
 Г. Пејић Урош, Раковица
 Г. Пејић Петра, Раковица
 Г. Петрић Ђуро, Нова Градишка
 Г. Петровић Никола, Ст. Пазова
 Г. Петровић Никола, Будим
 Г. Поповић Никола Ј., Митровица
 Г. Поповић Љубиша, Добрљин
 Г. Поповић Светозар, Смед. Паланка
 Г. Прица Васо, Плетерница
 Г. Радивојевић Ђорђе, Вуковар
 Г. Рацић Стеван, Брусел
 Г. Радовановић Никола, С. Београд

- Г. Радосављевић Милан Д-р., Београд
 Г. Рогулић Лазо Др., Београд
 Г. Рађеновић Антоније, Загреб
 Г. Рашић Михаило, Београд
 Г. Радосављевић Тоша, Дарувар
 Г. Радојловић Ђока трг., Београд
 Г. Станковић Раденко Др., Београд
 Г. Станић Жарко, Вуковар
 Г. Станић Лепосава, Вуковар
 Г. Станишић Бранко, Београд
 Г. Седмаков Дина, Тител
 Г. Стојадиновић Љубомир, Београд
 Г. Савић Миливој М., Београд
 Г. Савић Сава В., Београд
 Г. Стојадиновић Ђорђе, Сегед., В. Градиште
 Г. Сујић Васо, Београд
 Г. Теслић Петар, Сисак
 Г. Теодоровић Светозар, Ечка
 Г. Тривановић Михајло, Франклин
 Г. Улемек Милош, Карловац
 Г. Црљеница Јован, Београд
 Г. Чавић Јелена, Вараждин
 Г. Чок Васо, Шибеник
 Г. Шантић Перо, Мостар
 Г. Шићаревић Миливој, Београд
 Г. Шкргић Никола, Инђија
 Г. Ђетковић Никола, Подгорица
 Г. Ђук Никола, Загреб
 Г. Ђук Јелена, Загреб
-

ИСИДОР ДОБРОВИЋ

ПРИВРЕДНИКОВ ВЕЛИКИ ДОБРОТВОР, ПРВИ ДОЖИВОТ
НИ ПРЕДСЕДНИК ПРИВРЕДНИКА.

Господар Исидор Добровић, занатлиски син из
Велике Кањиже у Шомођској жупанији, у јужно-
западном крају Маџарске близу Вараждина, изучио

је трговину у Пакрацу, у кући тадањег познатог господара Васе Марковића, која је радња и сад у рукама његових двају врло ваљаних и напредних унука, трговаца Владе и Паје Марковића у Пакрацу.

У нас се одмах све погосподи, починовници, реткост је дакле да се нека радња одржи у рукама унука и праунука. Али у тој кући и у томе дому влада од увек, па и данас, што се каже: „*Страх Господњи*“. У томе духу васпитан је и тадањи мали шегртић, потоњи чувени господар и велики народни добротвор Исидор Добровић.

Господар Добровић био је у пуном смислу речи прави „*шецикућа*“, рачунџија, смишљен, хитар, чуваран трговац — „*шецикућа*“. — У његовој руци ознојила се пара девет пута, пре него ју је потрошио, и тек онда није ју потрошио, већ је турио у џеп — нека се нађе. Али за српске народне сврхе, за школу и т. д. чинио је кад је требало.

Најволео је од свега Привредник. Хиљаду пута рекао је: „О Боже мој, да је у наше доба било Привредника, да је нашој омладини било онда удешено као што је сад удешено, не би било пропало Српство у мом некад чисто српском Дарувару, где су после брзо превладали незнани дошљаци, већином свију језика и вера из Маџарске, а сви против староседиоца Срба“. Последње године свога века, кад је обудовио, проживео је Добровић у Загребу. Сваки дан после подне преседео је код Привредника, читајући, потписујући писма и помажући у свему. Разговарао је сваки дан са шегрчићима, а наредио је, да се њему јављају сви помоћници који су се свраћали код Привредника. Сео их је поред себе, у свечаној сали где је он радио и

где су поређане слике Привредникових великих фондатора и добротвора, па је омладину упућивао и поучавао најсвојскије, као рођени отац. Спремао их је за живот, препоручивао им је да уче, да читају — да се користе свим стручним, вечерњим и другим школама, курсевима ит.д., чега у његово доба није никако било, а сад има тога хвала Богу на све стране. Лако и лепо је сад вама. У моје доба није било ничега, а ја и моји пријатељи постараћемо се, драга децо, основаћемо задужбине, да ће Привредник моћи удесити све још боље него што је већ удешено. Ви радите, штедите, међутим, па будите у свему паметни и мудри људи и Срби од посла. А кад му је дошао који Славонац, онда му је радосно говорио: „До сад смо извели и издигли 1900 и више младића из нашег Пакрачког владичанства, из наших брда, махом сиромашних младића. Ништа то ако је момак сиромах, нека је само ваљан. Није срамота већ је велика дика, кад се човек издигне из сиротиње. И ја сам се издигао од шегртића, а готово сви наши први људи поникли су и издигли су се исто тако радом и штедњом из сиромашних фамилија са многим децом. Имућни родитељи — особито наше матере — распусте, размекшају своју децу, па онда нису више за посао и за напредак. Зато греба да оду младићи што пре што даље од куће“. Тако је господар Добровић волео и подстицао нашу омладину, а при расстанку устао је сваки пут, узео је руку помоћника међу обе своје руке, па га је испратио са речима: „С Богом, драги синко, желим Вам сваку срећу у животу, држите се увек свога посла, свога реда, свога Привредника“. Господар Добровић помагао је, као што је опште познато, заједно са осталим својим

пријатељима и са пријатељима Привредника, а нарочито са г. Ђорђем Јагнићем из Пакраца, годишње стално и са већим приносима, а 1911 године поклонио је Добровић Привреднику једну своју кућу у Дарувару, кућу у Загребу и разне акције, а нарочито акције Српске Банке у Загребу. По његовој оцени све то вредело је онда 1/4 милиона динара. Приход те задужбине трошиће се у Привредникове сврхе, то јест пре свега за подмиривање свагдањих трошкова око Привредникових најважнијих послова (за Привредникову канцеларију, чиновнике,, пошту, штампу и т. д.). После 30 година може тадањи Привредников Патронат одредити свагда за будућих 30 година, на што т. ј. у коју најважнију сврху има да се троши приход, према тадањим приликама и потребама. Уједно одређује да Привредник мора за вечита времена остати установом православних Срба, и да се вечито стара за унапређивање српске привредне омладине православне вере. Док се Привредник буде држао тога непроменљивог прописа, дотле нека управља његовом задужбином, а ако се не би држао тога наређења, онда прелази управа његове задужбине на управу српских народних црквених фондова.

Госп. Добровић учинио је ту одредбу, а и разни његови пријатељи одредили су по његовој жељи и за своје задужбине исто, јер је свакога тиштало на све стране свега века гледајући како се и хала и врана и све све окомило свуда, а особито у некад Српској, а после свачијој, туђинској Славонији, против Срба. Г. Добровић причао и забележио је: Кад су се некад силни Срби грофови Јанковићи, господари половине Славоније, у мешовитом

браку одрекли православља, онда су се одрекли — разуме се — и Српства, па су као српске издајце и одметници населили цео онај онда српски крај Маџарима, Немцима, Чесима, Талијанима и свакаквим светом свију језика и свију вера. Свето окренуло је у највећи душманлук против Срба, који нису били спремни на ту страшну душманску најезду па јој нису ни одолевали. Али познати Привредников покрет пресече а значајни свега Српства поклик: „*Не испуштај, Србине, земље из шака*“ обустави наше узмицање, а заустави туђу најезду свуд па и у оном крају. Где год је било и најмање мешавине, свуд се убрзо преокренуло све против Срба, па су тако и српске творевине окренуте убрзо радиле и служиле против Срба. Госп. Добровић примећује уједно у свом тестаменту: „Али ако и кад се промену прилике (мисли ако се ишчупамо испод Аустрије и туђег противсрпског духа, који је мрзовољно превлађивао у некад чисто српском а после туђинском Дарувару и свуд), онда могу тадањи људи према тадањим приликама и потребама основати друге нове установе и задужбине. Привредник мора увек остати овакав какав је. Видећи колика су несрећа мешовити бракови за Србе г. Добровић одредио је у свом тестаменту да се помажу уопште само они Срби, који се обвежу и који се ожене православним Српкињама према себи.

Најпосле каже у свом тестаменту још и ово: „Ово је кап воде у мору наше заосталости и према нашим привредним потребама, али на том пољу морало се у нас почети, јер сви око нас имаду већ одавно своје домаће занатлијство, па и индустрију своју, а гђе су нама Србима наше занатлије, — а

о другоме чему да и не говоримо. Касно смо то увидели, али смо ипак увидели. Зато се морамо у раду журити. Ми стари морамо помагати, морамо задужбине оснивати, а ти омладино ради, ради, ради и штеди, моли се Богу и слушај старије, љуби свој занат, буди вредна, штедна и мудра а после доћи ће и све остало“.

На великој пуној седници Привредникова Патроната 10 (23). септембра 1911 године, разложио је и предложио г. Добровић да се позову и замоле и наши остали Срби и Српкиње — који могу и који треба да су чланови Привредникова Патроната, да се упишу као добротворни чланови у Патронат, а ко може нека оснује своју нарочиту задужбину као што је учинио и г. Добровић. Седница је усвојила једнодушно тај предлог г. Добровића који гласи:

„Има случајева да се одлаже све до последњег часа, па се тек онда у болести и немоћи, у кревету, у забуни, на врат на нос скрпи ма какав збуњен или површан, непромишљен непотпун тестамент, а пречесто не стигне се у опште никако, да се смисли, уреди и утврди људски према својим жељама. Не начини се у опште никакав тестамент. Онда испадне како човек није ни хтео ни мислио, већ на против. Распе и упропасти се тековина и чување свега века. Нетачни тестаменти, или без тестамент, најбоља је подлога за дуго-трајне прескупе процесе од 10, 20 и више година, док се на крају крајева не истроши, не развуче и упропасти све на трошкове ит.д. Свако па и најмлађи мора здрав, чио, при пуној свести и снази уредити све своје, мора свагда држати све своје, па и свој тестамент у потпуном реду. Лако је мењати кад треба, али одгађати не сме се, без тестамент не сме бити нико паметан, ко не жели да му имање пропадне у незнан“.

Зато је решио Привредников Патронат у седници од 13/26. 1911 год.: да Привредниково правно одељење даје поверљива и бесплатна упуства

Србима и Српкињама — који желе да буду Привредникови добротвори, чланови Патроната, — како се праве тестаменти, како се оснивају задужбине, како се сва та питања у опште уређују најбоље, најпааметније, само треба запитати, затражити упутства, саопштити што се хоће и што се жели.

Онда је било у Привредниковом Патронату 45 добротворних чланова. Сад их је 100 и више, а да није било рата било би их и неколико стотина. Убрзо после споменуте значајне седнице настао је светски рат који је обуставио и задржао и по-реметио све, али је на крају крајева нашим душманима пропало све за вечита времена. Ослободили и ујединили смо се, а сад пак морамо у нашој пространој слободној држави радити, морамосе журити ако нећемо да и даље робујемо душманима економски и културно. Велики добротвор наше омладине г. Исидор Добровић испусти одмах на почетку светског рата 31/7 1914, у 73 години, своју добру душу, верујући и тврдећи увек да ће нам Привредник обновити и опет издићи наш нови модерни, напредни, домаћи, средњи — привредни — сталез, који је темељ и подлога за праву и општу народну културу, јер са својим смисљеним системом прави из најширих кругова, спреман, напредан свет, који онда лако и сигурно школује и издиже своје породице с колења на колено до највишега. А Привредник одабира и издиже сваке године и увек нове мале ђачиће и поставља годиште за годиштем на ноге. Све је бесплатно, дакле, и најсиромашнијима приступачно.

Господар Добровић говорио је свагда: да није било општег правилног схватања и разумевања за

Привредников практични и велики покрет и рад да није било лепог одзива чланова; свесног заузимања многих преданих повереника на све стране, Привредник не би се ни кренуо, не би у опште успео. Ј. нашег Привредника и његових успеха не би у опште већ одавно ни било.

Да није било Привредникових великих добротвора, који су већ до сад основали своје разне задужбине за унапређивање наше омладине, Привредник не би стигао ни могао, нити би свршио ово што смо већ до сад свршили.

Тако замењује и утврђује г. Добровић, као први председник Привредника, за сва времена темељна начела, према којима се Привредник мора вечито старати за незбринуту али ваљану српску омладину, за коју није раније нико марио, о којој раније није нико брижио.

Не да се није хтело, већ се није умело, није било удешено, није било система, па су тако пропадала поколења за поколењима, а туђинци освајали су неописаном брзином све наше крајеве и ширили су се несметано међу нама неспремним; није било установе која би служила и користила свима поколењима, а није било ни средстава, док нису наши родољуби почели оснивати задужбине у ту сврху, као што се сад и са тиме почело, а кад буде средстава, онда ће се моћи извршивати цео програм Привредника. Разуме се да ће Привредников Патронат вечито руковати и управљати и задужбином г. Добровића тачно према одредбама добротвора, као што чини и чиниће увек и са осталим задужбинама тачно, непроменљиво, а будућа поколења

могу према свагдањим приликама и потребама, свако према својим погледима, оснивати нове задужбине, али у своју задужбину у Привредник не да г. Добровић дирати, као ни остали добротвори који су за своје задужбине учинили исте одредбе следујући — према његовој жељи — његовом примеру, т. ј. одредили за своје задужбине исто, што је и г. Добровић одредио.

У Београду, августа месеца 1923.

Владимир Матијевић

Председник Привредниковог
Патроната.

Г. Матијевић радио је годинама најсвојскије, заједно са г. Добровићем, па му хвала да је ово забележио, да се не заборави никад, већ да остане вечито сачувана успомена на оно тешко доба за Србе у оним крајевима, на рад, дух и смер г. Добровића и његових тадањих пријатеља, покретача, оснивача и добротвора Привредника и целог осталог преважног и значајног покрета оног доба.

Уредништво Споменице.

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12 маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

НЕ ИСПУШТАЈ, СРБИНЕ, ЗЕМЉЕ ИЗ ШАКА, јер је свака грудa, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено српско кућиште, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима уступају — неизмерни народни губитак, сигурна и неувбежива народна пропаст, највеће српско издајство. Тако и само тако изгубили смо ми Срби многа српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад ни било.

ПРИВРЕДНИК И НАШЕ ОСТАЛЕ КУЛТУРНЕ УСТАНОВЕ

Навели смо напред, како је Српска Банка у Загребу постала матица, од које су се редом почеле одвајати поједине установе као самостални ројеви за даљи рад и ројење. Под окриљем Српске Банке у Загребу и утицајем њеним до сада је, које по селима које по градовима, основано на 150 које банака које штедионица, а то су средишта око којих се Срби окупљају, да се уче штедњи, да се уче пословању и предузећу, једном речи да се уче тећи и привређивати, и у свему напредовати, те да најпосле на сваком пољу рада и напретка стану упоредо с најпросвећенијим народима на свету. У исто време, кад и Привредник, основан је и Савез Српских Земљорадничких Задруга од истих људи који су основали Привредник и Српску Банку у Загребу, а око њих се на раду окупили сви прави људи и родољуби нашег народа да помогну како ко може. У Савезу Српских Земљорадничких Задруга у Загребу окупљено је на 450 тих задруга, које народ наш ратарски предводе по путу свакога напретка и сваке ваљаности, те му тако помажу да се подигне и унапреди и у привређивању, и у кућењу, и у владању, и већ на сваком послу и у свакој прилици.

Савез Српских Земљорадничких Задруга и

Привредник допуњују се од почетка и увек, а нарочито у послу око бесплатног смештања и унапређивања српске привредне омладине свију струка. Године 1903., заузимањем господара Тоше Мијаиловића, познатог београдског трговца и садањег председника Привредника, у ову заједницу приступила је и Београдска Трговачка Омладина, па је послала преко Привредника у свет 600 ваљаних ђачића (шегрта) из Србије и 150 из Црне Горе. После рата утврђена и проширена је најтешња веза и са Друштвом за Васпитање и Заштиту Деце у Београду. То је Друштво, коме је председник г. ђенерал Михаило Рашић, примило и сместило Привредник бесплатно у свој дом (у Студеничкој улици 62), јер се рад тих установа допуњује т. ј. Привредник прима децу овога Друштва као своје питомце за изучавање заната. Без те предусретљивости и помоћи, без стана, не би се Привредник у опште могао доселити у Београд. Са пресељењем Привредникове централе у Београд успостављена је најтешња веза за те послове и с државним и осталим установама, друштвима и добротворним задругама наших Српкиња и са најширим круговима свију крајева наше државе. То јест: тек од сад мора се радити, мора се ваљана, способна омладина сваке године и увек одабирати и Привреднику препоручивати, издизати, спремати за све корисне привредне послове и струке.

Одабирајте и препоручујте дакле Привреднику сваке године све здраве, ваљане, способне и у свему сигурне Србе ђачиће од 12 до 13 година за варошке шегрте — особито оне најодлучније а незбринуте. Препоручујте нам исто тако одабране

сигурне писмене ратарске синове, младе ратаре од 16—20 година за баштоване и напредне (модерне) пољопривреднике. Затражите па ћете добити увек одмах сва даља упутства, све што треба. Најједноставније је пишите увек на најкраћу — дакле најбољу адресу: „Привредник, Београд“.

Највеће је добротинство спремати и оспособљавати ваљане људе, особито омладину, за рад, дати, наћи, збринути им поштена рада и зараде, и заштићавати њихове интересе. Тиме си од сиромашна човека уједно створио ваљаног посленика и напредна човека, а од најширих слојева користан свет. — То велико начело поставио је Привредник као свој први и главни задатак, да као српска установа унапређује свој српски народ, нарочито своју српску омладину.

ПОМАГАЧИ ПРИВРЕДНИКА

Сваки који воли свој народ, па му жели напретка и славе, тај прилази Привреднику да му помогне у заузимању његову колико може и с које стране може. Тако по свима местима нарочито заузимљиви људи прихватили су се родољубивога посла, да помажу Привредник у томе, да се за питомце пронађу ваљане, напредне куће занатлијске, у којима би се они научили напредну раду и реду и вођењу куће и посла; и да пазе на владање питомаца; и да скупљају питомце на редован састанак, упознавања ради и одржавања народне свести ради. Ти што тако воде бригу о питомцима у сваком месту јесу *повереници Привредникови*, који заслужују сваку похвалу, јер се без њих не би могло радити ни успевати у целом том родољубивом раду. Зато они најбољи међу њима спадају у родољубе првог реда. Онда у важне помагаче долазе *учитељи и свештеници*, који међу ђацима који су свршили бар основну школу, а од 12 до 13 година, одабирају оне здраве и ваљане, па их препоручују Привреднику. И њихов је рад исто тако од велике важности за успевање Привредниковог заузимања, особито кад они то раде од све воље и савесно. Око тог великог рада велики је и трошак који се подмирује од прилога и завештања. Силян је трошак око администрације, издавања листа „Привредника,“ отуд се то не би могло поднети без

помоћи коју пружају добротвори својим редовним прилозима и онда завештањима.

Добротвори сачињавају Патронат Привредников, који се сваке године септембра месеца скупља у седницу, да прегледа рад и издатке Привредникове и да одреди даљи правац раду. Као што се види, ни Привредник није без контроле, али ту контролишу они, који поднесе жртву и у новцу и у раду, па ће их онда истинска брига морити, да се у томе раду успева а неће им бити преча галама од рада и успеха. Међу помагаче ваља поменути и Министарства наша, особито Министарство Просвете, јер излази на сусрет кад год Привреднику ваља пружити помоћ у раду његову. —

Немогуће је на овом скученом месту — особито у ово прескупо доба свега а нарочито штампе — улазити у појединости. Али од хиљаде лепих и прелепих примера праве и корисне, истрајне и успешне сарадње морамо изнети макар два три најистакнутија примера како су поједини сарадници — свако у свом правцу — постигли највише:

Највише 300 шегрта послато је до сад Привреднику из Кореничке долине (општине) у Лици. То је у главном и највише заслуга заузимања познатог трговца и родољуба господара *Шеве Калембера* из Коренице. И он је сељачко дете оданде, па свагда спомиње како се и он као и остали људи оног доба на све начине мучио док се дотурао до шегртића на селу. Сад је лако, сад је удешено, сад слушај Привредник, па ћеш сигурно постићи своју срећу. Свет је слушао свог г. Стеву и његове вредне помагаче. Кореница, ако није већ велика варош, јест варошица где има 35 Привредникових пито-

маца, врло напредних трговаца и занатлија, а остале видимо на све стране по многим другим местима како раде, напредују, користе, како диче себе и своје, па боме и Привредник, — као његови најзаумљивији повереници и помагачи, а има их већ сад и међу милионарима и међу добротворним члановима Привредникова Патроната, као другове наших најстаријих и највиђенијих првака. Разуме се да је г. Калембер чамио 16 месеци по загребачким тамницама као велеиздајник, кад је у загребачком процесу 53 Срба осуђено и на смрт, али збуњивао, колебао се није никад, застајао, суставао, озловољавао, малаксавао није ни часа, већ продужује и сад стално, тихо, мирно т. ј. непроменљиво и даље, ма да је и он — стари сарадник из оног најпрвог доба, већ човек у годинама.

Али разуме се, да га народ целог оног краја носи на рукама, да гледа у њега као у правог свеца. Г. Калембер се преселио међутим у Загреб као човек у годинама, а и ради школовања своје деце. Разуме се да је народ најволео одлазити у трговину свога доброг господар — Стеве. Особито жене, матере, синови, питомци који су из света — као момци и људи — помагали своје породице, дичили су се и те како, па су богме све своје призивали и доводили у трговину „нашег доброг Стеве, који је прави и највећи добротвор наше деце“.

Господар Стево ужива у опште у целој Лици најбољи глас, а код последњих избора за Народну Скупштину изабрали су га његови сељани и за своја посланика у Скупштину, сами од своје воље, без подстицаја или агитације ма са које стране, а најмање се зато заузимао честити и заслужни али скромни на-

родни пријатељ господар Калембер. Таквих корисних и заслужних помагача има, хвала Богу, на све стране, а ми износимо само овај један пример, јер је његовом заслугом из Кореничке долине досад дошло Привреднику 300, то јест највише деце и то добре деце, а онај свет је чио и ваљан. Пре му је било све, груба аустријска солдација, кундак, бајонет, онда жандарија, после Америка, а сад се и тај свет уразумио у Привредниково заузимање, јер му је удешено и омогућено, па је претегао на ту напредну културну и корисну страну, јер је то свакако најбоље. Сад долази Привреднику сваке године све ваљани ђачићи, који немају од чега да живе (а свет је врло родан — у сваком браку има обично по 6—8 најмање 4 деце). Тај покрет не заустави никад нико више у местима где је било у опште заузимања, јер је свет прогледао, па се издиже сам рздом и са својим способностима све више и више с колена на колено, јер ко уме, ко ради и напредује, тај школује, издиже онда лако своје породице. Угледајте се дакле сви Срби и Српкиње свију крајева у овакве примере, помажите нашој доброј незбринutoј дечици, да се дотура до Привредника све што ваља. Даље је лако, јер је амо удешено све како ваља, само ради, слушај, омладино, држи се стално свога посла, свога реда, свога Привредника.

Заузимањем пријатеља наше омладине изведено је и из Горњо-Карловачког владичанства око 5.000 и више ваљаних ђачића, дакле у опште највише, а ти људи су данас себи, својима, оном крају а и своме Привреднику, на дику и понос.

Највише шегртића смештено, учило и изучило је своје разне послове у Сомбору у Бачкој. 900 њих удомио и водио је најсвојскију бригу о њима, спремио, издигао и поставио је у Сомбору на своје ноге врло заслужни повереник, познати и прво-класни напредни сомборски трговац г. *Косша Панић*. — Од садањих већ самосталних Привредникових господара немало сваки десети је сомборски питамац, где су наши млади људи поред свога посла научили уједно немачки и маџарски, видели су поред г. Панића и научили су од њега како се заузима, ради и свршава сваки па и Привредников посао, тихо, мирно, али устрајно и успешно.

Сад продужују, раде и помажу и ти наши напредни млади људи исто тако свако у свом подручју и домашају. Који су по мањим местима међу народом, ти се заузимају, да се до Привредника дотура сваке године што више способних, одабраних ђачића, све што ваља. Варошани заузимају се исто тако да сместе што више наших најбољих шегртића код добрих господара, а сви заједно — и старији и млађи и најмлађи — заузимају се увек и свуд, да задобивају све наше Србе и Српкиње за чланове Привредника. Ко је члан т. ј. истински пријатељ Привредника тај улази у суштину, упознаје и заволи тај рад, постаје апостол тога заузимања, које је ето већ до сад толико успело. Угледајте се дакле на Госп. Панића и на све остале заузимаљиве и заслужне пријатеље.

Немогуће је овде описати заслуге свију трудбеника. Ради тога не можемо овде описати ни рад најстаријих чланова управе, који су Привредник организирали, ни поједине добротворе. То ће доћи

другом приликом на ред. Овде се ограничавамо примера и угледа ради само на Сомбор, где је смештено у опште до сад највише наше деце, а после рата смештено је опет највише — 200 нових шегртића. Свако воли и отима се за нашу децу, јер су најбоља, најкориснија.

И овом приликом и на овом месту молимо све наше Србе и Српкиње нека се заузимају увек, нека упитају, замоле, понуде, подсети чешће све добре господаре свију добрих струка, требају ли и колико требају наших добрих шегртића, за које се у опште зна и признаје, да су најбољи. И по многим другим местима има исто тако заузимљивих повереника као што је г. Панић, кога споменуемо нарочито, јер је у Сомбору највише постигнуто, а свуд — па и у Сомбору — могло се и мораће се још и више, кад се поставе нарочити пододбори, јер не може један све. Наравно да има места где и поједине заузимљиве госпође воде поједине или наше разне послове и бриге, као поверенице.

Госпођа Катица Ивошевићка води, на пример, већ 10 и више година у Винковцима све Привредникове послове на целом свом подручју како треба, ма да је већ у годинама, али је здрава, чила, а помажу јој сви кад што устреба. Она је раније уписала већи део свог имања на Привредник, а прошле године уписала је и остатак — своју кућу — Привреднику. Биће свега милион круна. Разуме се, да је себи придржала доживотно уживање прихода свога имања.

Исто тако брижи, заузима се и користи госпођа Катица Вучковић — Привредникова добротворка — за

нашу омладину, за чланове, за све. Последње доба основали су њезини поштоваоци а Привредникови пријатељи нарочити Привредник, коме је г. Вучковић председница, а Јанковић пословођа, па са више њих заузимљивих одборника шире — разуме се — успешно и приметно целу акцију.

Заузимљива госпођа Лепосава Станић, председница Привредниковог одбора у Вуковару, стара се о нашим шегртима, као да су јој рођена деца. Поред тога сакупила је сразмерно највише чланова. Остале послове свршавају људи који су у одбору.

Привредник се заузео последњих година пред рат и за наше незбринуте девојчице, јер нам је у неким крајевима женски свет још више заостао од мушког подмлатка. Питање женских млађих нерешено је, нетакнуто још исто тако као у Индијанаца. Разна удружења Српкиња помагала су у томе Привредник који је почео и са тим послом. Оне су узеле девојчице у свом месту под своје окриље и старале су се за питомице. У томе радила и урадила је највише *госпођа Јулчика М. Поповићева*, председница Добротворне Задруге Српкиња у Сомбору.

Тако је збринуто до светског рата 250 питомица у одабране српске породице, а те девојке, — спремне, добре домаћице — поудавале су се већином за наше питомце. Таке куће Привредникових питомаца и питомица данас спалају у богате и угледне. Привредникова је питомица још под надзором поверенице и самога Привредника, и она се непрекидно упућује на послушност, на верност и вредноћу. Отуд она кућа с том питомицом не добива само помагача у раду, него и пријатеља и чувара.

Те питомице у народу шире напредно кућење, те тако постају оне народу учитељице напреднога рада и живота. За време рата поремећено је Привреднику све, морало се — тако рећи — све изнова сређивати, па како је одмах после рата решено да се пренесе Привредник у Београд, то се није сатим женским послом почињало, јер тај женски посао треба да води и водиће женска друштва којима у Београду доста, а Привредник помагаће, предаће и удесиће им све. То је преважна ствар, а чудно је да је поред толиких женских друштава и одбора у Београду и другде, питање незбринутих Српкиња и женских млађих у нас тако несређено.

Туђинке из прека заповедају данас по српским кућама и односе неизмерне паре, богате се, освајају вароши и села, школују и издижу своје породице, постискују нас, јер се раније у нас о томе није водило рачуна, ма да је то најважнији задатак и дужност женских друштава, где у појединим одборима седи по неколико туцета одборница.

И то ће се уредити па ћемо се онда моћи и у томе дичити, као што се заиста можемо и морамо дичити и дичимо се са безброј других одличних примера заузимаљивости и успеха, па да се види што се може кад се хоће и поред свију послова. Овог пута морамо се, као што већ рекосмо, ограничити на ово неколико најистакнутијих примера, благодарећи уједно свима помагачима и сарадницима и покојним и живим од свега срца и најлепше, молећи, их да продуже, а где треба и где може бити, — а свуд треба, може и мора бити — да се шири заузимање за нашу омладину, за наше најшире незбринуте кругове, за нашу будућност, — за напредак наше нације и државе.

ЛИСТ „ПРИВРЕДНИК“

Видели смо шта значи Привредник. За толико огромни рад потребно је имати и толико много помагача. На помагање ваља људе покренути, ваља их на рад одобровољити, ваља их у раду упутити, ваља их пронаћи, једном чврстом вољом повезати и загрејати их за непрекидан, снажан рад. А ни то није мали посао уз то по народу српском прикупљати и износити све што може послужити за угледање у добrome, а опет с друге стране осуђивати све што ваља осудити да би га нестало, те тако народ наш да се чисти од грехова и да се отима од пропадања, а да свом вољом крене напредовању, привређивању и просвећивању, то све у нарочиту врсту рада, којег се прихватио лист „Привредник“. Он предњачи у раду на освајању сјајне будућности народа српскога, будећи по народу нашем свест новог времена и учитељујући у задобијању умешности у раду, окретности и прометању и мудрости у кућењу. Пре тога Срби су продавали своја имања и као пропалице потуцали се по свету, а од како је Привредник широм српског народа пронео познату лозинку: „Србине, не испуштај земље из шака, јер је свака грудa, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима уступају, неизмерни народни губитак, сигурна и неизбежна народна про-

паст, највеће српско издајство“ — од то доба Србин више не продаје него се граби у куповању, те се изгубљено повраћало и још се много даље напредовало. Лист „Привредник“ постао је управо огледало, у којем се огледа и види рад Привредников, што служи на угледања сваком правом човеку и ваљаном Србину, да се и он ухвати у коло правих Срба родољуба, те да у раду помогне колико му снага доноси.

Сахат времена. — Није мало људи створило велика дела само тако, што су, поред свога рада, од сваког дана што више времена грабили за своје образовање. Само по сахат времена дневно кад се мудро употреби, временом чуда ствара. За сахат времена младић да пажљиво прочита, размишљајући, само по 10 страна од какве књиге, то би изнело годишње на 3650 страна, а то чини на 10 дебелих књига, свака од 365 страна. А шта се пак може створити од човека, кад из године у годину сваки дан употреби најмање по сахат времена дневно на учење и на своје усавршавање! Тај сахат времена дневно, употребљен на своје усавршавање, од неука, непозната, ствара човека напредна, угледна, човека на велику гласу, те тако бескорисног незналицу претвара у напредног, корисног и срећног човека и учитеља своје околине, па и самог народа.

О 70-ГОДИШЊИЦИ Д-ра ЈОСИФА ХОЛЕЧЕКА

(Његове заслуге за српски привредни покрет)

Д-р Јосиф Холечек, велики и заслужни српски пријатељ, многогодишњи главни уредник највећег чешког листа „*Народни Листи*“ у Прагу, председник чешког новинарског удружења, славио је 28. фебруара ове године 70-годишњицу свога века.

Чеси су прославили најсвечаније тај дан свога врло заслужног сина и трудбеника, а и по нашим центрима прослављена је достојно 70-годишњица нашег одличног пријатеља г. д-ра Холечека.

Познато је, да је г. д-р Холечек учествовао 1875. и 1876. године — млад, одушевљен Словен — као добровољац у Невесињском устанку, у потоњем српско-турском рату. Том приликом упознао је и заволео је он српско чоештво и јунаштво. Научио је српски, па је свега века упознавао чешки и остали свет са српским народом. Писао је многе књиге о Србима, штитио и бранио нас је свагда најодлучније против швапско-језуитске и аустријско-јеврејске мржње, њихових нападаја, прогона и т. д.

Године 1897. кад је Привредник и цео наш остали привредни покрет — коме је предњачио Привредник са својим људима — био у свом почетку, кад смо се почели окупљати (систематски, смишљени и сређени рад српске привредне зајед-

цице почео је управо 1894., а Привредник почиње 1897. године) — кренуо се г. Холечек лета те године из Прага, да обиђе после 20 година све наше крајеве, јер од српско-турског рата није био амо.

Свратио се — разуме се — и код Привредника, јер се онда већ чуло што се снује и удешава. Радовао се врло, одобравао је тај преважни покрет и предсказао му је велику будућност и корист за српски народ, који је у оно доба био збуњен, клоноуо, јер се узмицало испред туђе најезде и притиска у опште у свему, а нарочито у привредном погледу. Једном речи, онда смо врло траљаво стајали. Интелигенција завађена, закавџена, а најшири слојеви обезглављени. Опште расуло и назадак.

Те исте јесени посетили смо г. Холечека у Прагу, после његова повратка из наших крајева, да га чујемо, јер је он — као што рекосмо — прошао све наше крајеве пријатељски, али отворених очију, да после 20 година опет види што и како је са нама.

На наше питање одговорио је тачно ове речи: „Зло је, нема Срба“. А кад му рекосмо: „Како нема Срба, да Вас ми проведемо, па да видите како и колико има Срба. Читави крајеви самих Срба, где нема никако упљувака, ништа друго него сам Србин“, одговорио је г. Холечек: „Да, да, знам и верујем, да по вашим планинама, гудурама и буџацима има Срба, много Срба. Ту има и вукова, ту ће бити још хиљаду година и Срба и вукова, али колико ти вукови вреде за културу и напредак Српства и људства, толико вреде и ти неписмени, остављени Срби. Нисам туда пролазио, немам тамо што да

тражим, јер сам ишао да видим вашу културу, ваш рад и напредак, а у тим крајевима које спомињете нема ни железница, ни друмова, па према томе ни правих вароши, стецишта и центара од куд се шири култура. По варошима нема Срба, по железницама, по културним центрима нема Срба, већ се чује или швапски, или маџарски, или талијански, или ма како, само се не чује српски, осим амала, по шумама пастира и т. д. А по плодним крајевима — нарочито у Војводини — потиснули су вас сасвим Јевреји, дошљаци, туђинци, српски непријатељи. У Војводини има још четвртина Срба. Интелигенција завађена, нерадна, збуњена, заваарава народ, место да га поведе путем рада, напретка, озбиљне стварности“.

Човек је имао право. И данас не мало је тако, а онда беше још много горе.

Госп. Холечек продужио је онда: „Да, да, нема Срба. Једино што вам ваља, то је привредни покрет. Нема друге. Али убрзавајте, ширите тај рад, довлачите што брже оне ваше вукове са планина у културне центре, које су туђинци отуђили, све вам је главно у непријатељским рукама. То најновије, Привредник, добро сте удесили, то мора обухватити све крајеве и све слојеве, мора постати општа народна ствар“.

Тако је рекао велики српски пријатељ г. д-р Холечек пре 25 и више година. После се свагда врло радовао, да се Срби привредници не збуњују, не аче већ да се озбиљно, оштро напред крећу, а нарочито наши ратари, занатлије, трговци и уопште привредници у негдашњим аустро-маџарским крајевима, где су одувек најугроженији. Ту смо, а сад нарочито и у Београду, врло, врло угрожени,

па се морамо тек одсад у нашој пространој слободној држави отимати и сваку и свачију најезду смишљеним и устрајним радом сузбијати.

Ево рачуна, драги и поштовани пријатељу г. Холечеку: До рата сложили и основали су Срби преко (у бившој Аустро-Маџарској) по варошима 150 махом добрих и врло добрих, што врло великих што мањих, чисто српских банака и штедионица. У тим установама нема туђих, страних упљувака, већ су скупљени само Срби у својим чисто српским установама. А по селима имају онамошњи угрожени Срби 450 својих чисто српских земљорадничких задруга, које су нам осветиле и препородиле наше село, наше ратарство готово свуд. Осим тога збринуо је — као што је опште познато — само Привредник од онда па до сад 13.000 одабраних српских ђачића из свију крајева у 60 разних струка и послова, од којих су данас хиљаде и хиљаде старијих (дораслих, пунолетних) у 700 места своји, врло напредни, корисни самостални господари, нови млади многобројни апостоли и предњаци у целом овом великом и општем народном привредном покрету. А омладина, многа нова млада поколења, прираштају, уздижу се, долазе редом на снагу и напредују.

Главно, највеће а и најважније од свега реченога и поврх свега осталог јесте, да сад знамо сви што ваља, што треба, што мора бити, што хоћемо. А где се сав свет упути — у оно право корисно, поштено, најнапредније — као што се и браћа Чеси најодлучније тим путем журе, а што смо се, хвала Богу, ето и ми упутили, и на коју смо страну кренули и безуветно претегнули, ту је сигуран успех и стални напредак.

Наравно да поред таквог рада и све остало пева. Зато у Чеха и нема више од 2 неписмена на сваку стотину Чеха, а и то су болесни, слабоумни бедници, који уопште нису за то. Према томе и остало је у њих добро, па ће и у нас бити још и боље и све боље.

Госп. д-р Холечек прокрчио је, удесио нам је — као што нам је познато — већ онда и путеве у најозбиљније чешке привредне кругове. Удесили смо са чешким сличним установама да им шаљемо, а они смештају, поред остале наше омладине, и наше младе пољопривреднике, наше одабране писмене сељачке синове у домове својих најнапреднијих земљорадника, где млад човек поред најнапреднијег пољопривредног газдинства учи и научи и сваки други ред и напредак, где прогледава и шири свој видик, па се онда спреман и савршен у свом послу, модеран и напредан, враћа у свој дом и у свој крај уносећи напредак, праву и најсигурнију културу у свој народ.

Тако ће бити и у нас постепено све мање „вукова“, а више напредних корисних Срба, тако да ћемо моћи људски свршавати све наше послове сами. Онда неће морати долазити странци, непријатељи наши, у наше вароши и у наша села, да они свршавају место нас наше послове по нашим варошима и селима, по нашим културним центрима.

Јелте, то сте и Ви хтели, поштовани г. Холечку, а ми смо Вас послушали, колико смо најбоље могли. Тако ћемо и продужити и ширити, а добри Бог Вас поживео још много много година у добром здрављу и задовољству, а на дику и ко-

рист Вашем захвалном чешком, словенском, а нарочито и српском народу и племену.

Ова горња белешка из историје општег српског привредног покрета, штампана је у другом броју листа „Привредника“, ове 1923 године. Нужно и добро је да се ово чита и сачува и у овој Споменници, па зато доносимо ову ствар и овде.

Корист од читања. — Нема човека да би му све време било заузето, да он на своје учење и усавршавање не би могао одвојити по сахат времена дневно. Бар свако вече може сваки — ко само хоће — одвојити који сахат времена на учење, читање, на своје усавршавање.

Сад има и у нас готово свуд стручних, вечерњих и других школа, курсева, предавања, читаоница, библиотека, а има и добрих људи, који ће ти радо позајмити добру књигу на читање. Кад прочиташ једну, онда узми другу књигу, па трећу, и тако све редом. Читајући, учећи и размишљајући постићи ћеш највише оно за чим тежи сваки ваљан и прави човек.

Већ то се разуме, да сваки мора увек најпре и пре свега читати и учити све што има о својој струци, о своме послу, како би у томе био најпеченији, најсигурнији, те отуд и најнапреднији, а затим треба читати и сваку поучну и добру књигу, из које може штогод корисно и потребно за живот научити.

ПРИВРЕДНИКОВ НАЧИН, У НАС НОВ АЛИ ДОБАР НАЧИН

Молим Вас лепо да у Споменицу за Привредникову двадесет и петогодишњицу забележите и ово у аманет Привредниковом младом свету. Привредник и његови људи, пријатељи, сарадници и добротвори не причају много о Феничанима, о Римљанима од пре толико хиљада година, или како се обрађивала земља пре, или у време Христа, како је не знам овај или онај филозоф утврдио ово или оно. Ти људи не питају зашто није у нас, као што је н. пр. у Енглеској или где на страни. Не кукају много како не ваља ово или оно, не плачу и не очајавају никако, већ измере, смисле, удесе, па кажу и објасне једноставно, јасно, разумљиво: „Ово нам је сад најнужније. То морамо сад. То се ради тако и тако. Ево готових упута, правила, све готово удешено, хајдемо на посао сви и свако ко може и ко хоће“. Ти људи, њихови пријатељи, повереници и сарадници отпочињу одмах и раде. Не приповеда се на пример: „Кад би код нас било као што је у Енглеској, онда би и ми могли то и то, већ Привредник каже: одабирајте сваке године и увек овакове и овакове ђачиће (а у нас је 95% наше дечице такав) па их препоручујте амо Привреднику, који је спремио, уредио и збринуо све како треба, па свршава све остало без ичије даље бриге, посла, трошка. И заиста изађе кроз мало

година — а без даљег разговора и зановетања — од оног малог, неуког, уплашеног ђачића спреман, стручан, прекаљен, умудрен, светски човек од посла, напредан, користан грађанин и домаћин, који је био и радио по свету и у Енглеској, и данас је, отворених очију, који зна све што треба, који ради у опште како се морају радити сви послови, како мора бити. Хиљаде и хиљаде таквих људи по свима крајевима и местима најбољи су носиоци културе и напретка, покретачи најширих кругова.

Ето тако Привредник и његови људи раде и у свему осталом. Најпре се удеси све, онда се одмах прелази на посао, разговор састоји се у упућивању како се ради посао једноставно, сигурно и корисно.

Нисам ја ово забележио да се ма што каже, напише, или да ја изложим као нешто ново, непознато. Забележио сам ово нарочито ради Привредникове многобројне одличне омладине садање, а и ради будућих поколења. Нека знаду, нека не лутају и не дангубе и они као што смо ми стари школовани, — а поред нас и наш остали свет — у главном фантазирали и само фантазирали, тежили смо најпре и највише за недокучивим, а стварно, практично, корисно, успешно није се много радило, ни урадило. Нека макар млади свет одмах разуме што и како ради Привредник, па нека се макар од сад прелази одмах на главно, на ствар, на посао, и нека се ради сваки посао како треба, а што је најважније са успехом као што је Привредник радио заиста смишљено, одређено и успешно, и као што ће тек сад продужити са својом Армијом својих старих пријатеља и нових, чилих, младих сарадника и помагача.

Јован Николић

стари и уверени поштоватељ,
стални сарадник Привредника.

УПУСТВО

ЗА ОМЛАДИНУ ПРИВРЕДНИКОВУ

Деца са села — и из мањих места, обично су као дивља, плашљива, а прво време још и збуњена. Не знаду ни шта хоће, ни како треба, па ако нису код куће добро упућена да морају слушати, онда зановетају без потребе, кад пођу у свет у шегрте, а то је обично за њих саме најгоре.

Неки би хтео, на пример, кући, неки да буде какав писар, неки ово, неки опет оно, а деца морају слушати код куће своје старије и учитеље, а у свету треба исто тако да се покоравају старешинама и господарима, јер је то прво и главно, и јер без тога не може бити ни среће ни добра.

Сваком је прво време — кад се од куће растане — мало необично, чудно, жао, тешко. Ваљана деца упуте се брзо, и обикну, приме се свога посла, слушају старије, јер у млађега поговора нема.

О тим младићима чују се увек лепи и добри гласови, њима иде и после све лепо и добро, благословено и напредно.

Сввки је занат златан, а најбољи је онај занат,
кога се прави човек људски прими. Али сваки је
почетак тежак, без муке нема науке, на муци се
познају јунаци, ко се дима не надими, тај се ватре
не нагреја, а умиљато јагње две мајке сиса.

Главно је, да добри ђаци изађу међу други напреднији свет, да се привикавају на рад, на ред, и на добро владање.

Дете учи најпре свој занат — који је богме увек свакоме од користи, а никад ником од штете или на одмет. — Осим тога научи човек у свету уједно и који други језик. По градовима уче млади људи - поред свога посла - редом и разне више и највише школе.

Кад се деца упознаду с целим својим послом, уче и употребљавају их господари после помало, па све више и више у дућану, уче их продавању, трговању и сваком рачуну и послу.

Кад у реду и у поштењу сврши своје време (4 године шегртовања), долази онда у плаћу, те му је после као помоћнику отворен свуда свет.

Који буду одлични, за њих ће се водити и даље брига, кад изуче свој посао. Упућиваће се и намештаће се и даље у свет у свакојакe fine послове и код најпрвих господара за сваку велику светску трговину и индустрију. А ко жели, тај се може после вратити у свој крај и у своје место, да код куће ради, тече и лепо живи.

Такав је човек онда бољи и паметнији у свему и за сваку ствар од оних, који нигде не беше, ништа не видеше, ништа не научише, и који ништа не знаду, или мало више знаду од другога кога немога створа.

Шаљите, дакле, ваљане ђаке из малена у свет,
упућујте их на поштење, послушност и рад, па ће
за неколико година оживети место ваше и читав
крај ваш, јер ће ти људи брзо бити од велике

користи. Имаће велику заслугу, па ће и своје породице лакше помагати, јер ће боље зарађивати него што зарађује какав прости и задњи надничар без заната и алата. А кад у таквом месту буде више мрса и соли, онда ће свима и сваком обилатније и боље дотецати. У таквом месту срећа ће брзо пропевати.

Одабирајте и препоручујте Привреднику сваке године

из свију крајева за шегрте, све здраве, ваљане, и у свему безуветно способне сигурне Србе ђачиће — добру децу — од 12—13 година, без икаквих мана и недостатака (најбоље кад сврше школу). Привредник прима увек све што ваља. — Све заузимање, сав рад бесплатно је, па и железница.

У очи прославе Привредникове двадесетпетогодишњице, 8. септембра 1923., одржао је Патронат Привредникових добротвора своју важну седницу и закључио је једнодушно:

„Привредников успели рад мора се знатно проширити. Та јединствена и најкориснија установа мора се за сва времена и материјално осигурати. Зато се закључује једнодушно, да се позову и умоле сви наши Срби и Српкиње, који могу и који треба да су добротворни чланови Привредниковог Патроната — нека се не искључује нико сам из тога одабраног круга — већ нека се уписује свако ко може у ред добротворних чланова Привредниковог Патроната. Само тако моћи ће се већ једном ширити и остварити и сви остали преважни послови и задаци, на које се не стиже ради недостатка нужних средстава. Привредник ради за цео народ, за све крајеве. Заузмимо се дакле и помажимо увек сви из свију крајева наш Привредник и његов рад.“

Привреднику је потребан а нема у Београду свој дом. Мора се дакле и то што пре збринути, а уз помоћ свију нас из свију крајева, јер за тако велики, нарочити и стални посао, мора бити све према томе нарочито и стално удешено.

Из седнице Привредниковог Патроната
у Београду, 8. септембра 1923. год.

Владимир Матијевић,
Председник Привредниковог
Патроната.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Ову Споменицу уредили су: г. г. проф. *Павле Аршинов*, *Владимир Матијевић* и проф. *Милан А. Косић*.

Одабирајте и препоручујте Привреднику сваке године из свију крајева за шегрте, све здраве ваљане, и у свему безуветно способне сигурне Србе ђачиће — добру децу — од 12—13 година, без икаквих мана недостатака, (најбоље кад сврше школу). Привредник прима увек све што ваља. — Све заузимање, сав рад бесплатно је, па и жељезница.

ПРИВРЕДНИКОВ ДАР

(Ово треба сачувати).

Вуковарски конгрес закључно је 1903. године) (дакле већ пре 20 година) једногласно:

Умољен је свако, а нарочито сви прави пријатељи српског привредног напретка, да никад не забораве Привредник, да сакупљају увек чланове — (претплатнике), да у веселом друштву, у сватовима, место венца, кад се пише тестамент, и у свакој прилици не забораве на послове Привредника, а нарочито на ваљану децу која се у шегрте упућују.